JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
VERICA TRSTENJAK
16 päivänä joulukuuta 2010[1]

Sisällys

I Johdanto ..... I - 1599

II Asiaa koskevat oikeussäännöt ..... I - 1601

A Rooman yleissopimus ..... I - 1601

B Brysselin yleissopimus ..... I - 1602

C Unionin oikeus ..... I - 1603

1. Rooma I -asetus ..... I - 1604

D Kansallinen lainsäädäntö ..... I - 1605

III Tosiseikat, pääasia ja ennakkoratkaisukysymys ..... I - 1605

IV Asian käsittely unionin tuomioistuimessa ..... I - 1608

V Osapuolten lausumat ..... I - 1608

A Unionin tuomioistuimen toimivalta ..... I - 1608

B Ennakkoratkaisukysymys ..... I - 1608

VI Oikeudellinen arviointi ..... I - 1611

A Johdanto ..... I - 1611

B Unionin tuomioistuimen toimivalta ..... I - 1612

C Kysymys valtion vahingonkorvausvastuun oikeusperustasta nyt käsiteltävässä asiassa ..... I - 1612

D Ennakkoratkaisukysymyksen tutkiminen ..... I - 1614

1. Rooman yleissopimus ja heikomman sopimuspuolen eli työntekijän suoja ..... I - 1615

1 – Alkuperäinen kieli: sloveeni. Oikeudenkäyntikieli: ranska.

2. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ..... I - 1617

3. Mahdollisuus tukeutua Brysselin yleissopimusta koskevaan oikeuskäytäntöön Rooman yleissopimusta tulkittaessa ..... I - 1619

a) Sanamuodon mukainen tulkinta ..... I - 1620

b) Historiallinen tulkinta ..... I - 1621

c) Systemaattinen tulkinta ..... I - 1623

d) Teleologinen tulkinta ..... I - 1626

e) Samansuuntaisen tulkinnan rajat ..... I - 1626

4. Perusteet, joita kansallisen tuomioistuimen on noudatettava ..... I - 1628

E Päätelmät ..... I - 1632

VII Ratkaisuehdotus ..... I - 1633

I Johdanto

1. Nyt käsiteltävä asia koskee Roomassa 19.6.1980 allekirjoittamista varten avatun sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen (jäljempänä Rooman yleissopimus)[2] tulkintaa. Kyseinen yleissopimus on allekirjoitettu sopimusvaltioiden lainvalintasääntöjen yhdenmukaistamiseksi, millä lisätään oikeusvarmuutta ja ratkaistaan sopimussuhteisiin sovellettavaa lainsäädäntöä koskevat epäilyt. Rooman yleissopimus on korvattu sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 17.6.2008 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 593/2008[3] (Rooma I) (jäljempänä Rooma I -asetus),[4] jota sovelletaan

2 – EYVL L 266, s. 1.

3 – EUVL L 177, s. 6.

4 – Ks. oikeuskirjallisuudesta esim. Ferrari, F., "From Rome to Rome via Brussels: remarks on the law applicable to contractual obligations absent a choice by the parties", *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, nro 4/2009; sen mukaan tällaisen uuden lainsäädäntötoimen tarkoituksena ei ole niinkään uusien sääntöjen käyttöönotto vaan pikemminkin voimassa olevan yleissopimuksen muuttaminen asetukseksi. Ks. myös esim. Lagarde, P. ja Tenenbaum, A., "De la convention de Rome au règlement Rome I", *Revue critique de droit international privé*, nro 4/2008, s. 727–.

17. joulukuuta 2009 jälkeen tehtyihin sopimuksiin. [5] Koska työsopimus on tehty nyt käsiteltävässä asiassa vuonna 1998, siihen sovelletaan Rooman yleissopimuksen määräyksiä.

2. Unionin tuomioistuimen on ratkaistava nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyyntö, joka koskee Rooman yleissopimuksen 6 artiklan tulkintaa yksittäisiin työsopimuksiin sovellettavan lainsäädännön osalta. Nyt käsiteltävä asia ei ole ensimmäinen, jossa unionin tuomioistuimen on tulkittava Rooman yleissopimusta, [6] mutta se on ensimmäinen, jossa sen on tulkittava yleissopimuksen 6 artiklaa yksittäisiin työsopimuksiin sovellettavan lainsäädännön osalta. [7] Unionin tuomioistuimen on tässä yhteydessä ennen kaikkea tutkittava, voidaanko kyseisen artiklan tulkinnassa käyttää yhtenä lähteenä Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tai tarkemmin sanoen kyseisen artiklan ilmaisun ”paikkakunta – – jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä”, tulkintaan liittyvää oikeuskäytäntöä. [8] Sen täytyy näin menetellessään yhtäältä pitää lähtökohtana sitä, että molemmissa asiakirjoissa käytetään samankaltaista terminologiaa, mutta sen on toisaalta lisäksi otettava huomioon Rooman ja Brysselin yleissopimusten rinnakkaisen tulkinnan rajoitukset.

3. Ennakkoratkaisupyynnön taustalla on Saksassa asuvan, kansainvälisiä kuljetuksia hoitavan autonkuljettajan Heiko Koelzschin ja Luxemburgin suurherttuakunnan välinen riita, jossa vaaditaan vahingonkorvausta sillä perusteella, että Luxemburgin tuomioistuimet ovat oletettavasti soveltaneet virheellisesti Rooman yleissopimuksen määräyksiä. Koelzsch väittää tässä yhteydessä, että työsopimuksen päättämistä koskevaan kysymykseen on sovellettava Saksan eikä Luxemburgin lainsäädäntöä, ja vetoaa tässä tarkoituksessa Saksan oikeudessa työntekijöiden oikeuksien suojaamiseksi annettuihin pakottaviin säännöksiin. Koska Luxemburgin työtuomioistuimet ovat soveltaneet asiassa Luxemburgin eivätkä Saksan oikeussääntöjä, Koelzsch on nostanut vahingonkorvauskanteen

5 – Ks. Rooma I -asetuksen 28 artikla.

6 – Ensimmäinen tuomio, jossa yhteisöjen tuomioistuin tulkitsi ensimmäisen kerran Rooman yleissopimusta, oli asiassa C-133/08, ICF, 6.10.2009 annettu tuomio (Kok., s. I-9687), joka koski yleissopimuksen 4 artiklan tulkintaa. Kyseiseen artiklaan sisältyvät säännöt koskevat sovellettavan lainsäädännön määrittämistä silloin, kun asianosaiset eivät ole tehneet valintaa.

7 – Tähän on syytä lisätä, että unionin tuomioistuimelle esitettiin 29.7.2010 ennakkoratkaisukysymys, joka koski Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdan tulkintaa; kyse oli asiasta C-384/10, Voogsgeerd. Siinä on tulkittava lähinnä kyseisessä artiklassa tarkoitettua käsitettä ”sen toimipaikan sijaintivaltio – – joka on ottanut työntekijän työhön”, jos hän ei tavallisesti työskentele ainoastaan yhdessä valtiossa. Unionin tuomioistuin ei ole vielä tämän ratkaisuehdotuksen antamisajankohtana antanut ratkaisua kyseisessä asiassa.

8 – Ks. asia C-125/92, Mulox, tuomio 13.7.1993 (Kok., s. I-4075, Kok. Ep. XIV, s. I-319); asia C-383/95, Rutten, tuomio 9.1.1997 (Kok., s. I-57); asia C-37/00, Weber, tuomio 27.2.2002 (Kok., s. I-2013) ja asia C-437/00, Pugliese, tuomio 10.4.2003 (Kok., s. I-3573).

Luxemburgin valtiota vastaan sen tuomioistuinten virheellisenä pitämänsä toiminnan perusteella.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Rooman yleissopimus*

4. Rooman yleissopimuksen 3 artiklan otsikkona on ”Valinnanvapaus”, ja sen sanamuoto on seuraava:

”1. Sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, josta osapuolet ovat sopineet (lakiviittaus). Lakiviittauksen on oltava nimenomainen tai sen on käytävä riittävän selvästi ilmi sopimusehdoista tai tapaukseen liittyvistä olosuhteista. Osapuolet voivat määrätä valitsemansa lain sovellettavaksi koko sopimukseen tai vain osaan siitä.

_ _”

5. Yleissopimuksen 4 artiklassa, jonka otsikkona on ”Sovellettava laki lakiviittauksen puuttuessa”, ja siinä määrätään seuraavaa:

”1. Jollei sopimukseen sovellettavaa lakia ole valittu 3 artiklan määräysten mukaisesti, sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy. Jos kuitenkin sellainen osa sopimuksesta, joka voidaan erottaa siitä, liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon, siihen voidaan poikkeuksellisesti soveltaa kyseisen toisen valtion lakia.

_ _”

6. Rooman yleissopimuksen 6 artiklassa, jonka otsikkona on ”Työsopimukset”, ja siinä määrätään seuraavaa:

”1. Sen estämättä, mitä 3 artiklassa määrätään, työsopimukseen otettu lakiviittaus ei saa johtaa siihen, että työntekijä menettäisi sen lain pakottavin säännöksin hänelle annetun suojan, jota lakiviittauksen puuttuessa sovellettaisiin tämän artiklan 2 kohdan nojalla.

2. Sen estämättä, mitä 4 artiklassa määrätään, ja sikäli kuin 3 artiklan mukaista lakiviittausta ei ole, työsopimuksiin sovelletaan:

a) sen valtion lakia, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi, vaikka hänet on väliaikaisesti lähetetty työhön toiseen valtioon, tai

b) sen toimipaikan sijaintivaltion lakia, joka on ottanut työntekijän työhön, jos hän ei tavallisesti työskentele ainoastaan yhdessä valtiossa,

jollei kaikista olosuhteista ilmene, että työsopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon, jolloin sovelletaan kyseisen toisen valtion lakia.”

7. Roomassa 19.6.1980 allekirjoittamista varten avatun sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen tulkinnasta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa tehdyn ensimmäisen pöytäkirjan [9] (jäljempänä Rooman yleissopimuksen tulkintaa koskeva ensimmäinen pöytäkirja) 1 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Euroopan yhteisöjen tuomioistuimella on toimivalta antaa ratkaisu seuraavien asiakirjojen tulkinnasta:

a) Roomassa 19 päivänä kesäkuuta 1980 allekirjoittamista varten avattu yleissopimus sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista – –

b) sellaisten jäsenvaltioiden liittymistä Rooman yleissopimukseen koskevat yleissopimukset, joista on tullut Euroopan yhteisöjen jäseniä sen jälkeen, kun Rooman yleissopimus on avattu allekirjoittamista varten

– –”

8. Rooman yleissopimuksen tulkintaa koskevan ensimmäisen pöytäkirjan 2 artiklan sanamuoto on seuraava:

”Jäljempänä mainitut tuomioistuimet voivat pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua sellaisesta käsiteltävänään olevassa asiassa esille tulleesta kysymyksestä, joka koskee 1 artiklassa mainittuihin asiakirjoihin sisältyvien määräysten tulkintaa, jos tämä kansallinen tuomioistuin katsoo, että kysymys on ratkaistava, jotta se voi antaa päätöksen:

– –

b) sopimusvaltioiden tuomioistuimet käsitellessään muutoksenhakuasiaa.”

B *Brysselin yleissopimus*

9. Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla

9 – EYVL 1998, C 27, s. 47.

tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Brysselin yleissopimus)[10] 5 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

1. sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä; työsopimusta koskevassa asiassa tämä paikkakunta on se, jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä; jos työntekijä ei tavallisesti suorita työtään samassa valtiossa, työnantajaa vastaan voidaan nostaa kanne myös sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa työntekijän palvelukseen ottanut toimipaikka sijaitsee tai oli sijainnut” [11]

10 – Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehty yleissopimus (allekirjoitettu 27.9.1968) (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä 9.10.1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1 ja muutettuna s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä 25.10.1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä 26.5.1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) sekä Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä 29.11.1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1).

11 – Korostettakoon, että Brysselin yleissopimuksen alkuperäisessä versiossa ei ollut erityisiä säännöksiä toimivallasta työsopimusten osalta; ne otettiin mukaan vasta vuonna 1989, kun tehtiin yleissopimus Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtyyn yleissopimukseen (ns. San Sebastianin yleissopimus; EYVL L 285, s. 1).”

C *Unionin oikeus* [12]

1. Rooma I -asetus

10. Rooma I -asetuksen johdanto-osan seitsemännen perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”Tämän asetuksen aineellisen soveltamisalan ja säännösten olisi oltava yhdenmukaisia tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (Bryssel I -asetus) – – kanssa.”

11. Asetuksen 3 artiklassa, jonka otsikkona on ”Valinnanvapaus”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”1. Sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jonka osapuolet ovat valinneet. Valinta (lakiviittaus) on tehtävä nimenomaisesti tai sen on käytävä selvästi ilmi sopimusehdoista tai tapaukseen liittyvistä olosuhteista. Osapuolet voivat määrätä valitsemansa lain sovellettavaksi koko sopimukseen tai vain osaan siitä.

– –”

12 – Tässä ratkaisuehdotuksessa käytetään käsitettä ”unionin oikeus” yleiskäsitteenä, joka sisältää yhteisön oikeuden ja unionin oikeuden. Primaarioikeuden määräyksiä käsiteltäessä viitataan ajallisesti sovellettaviin määräyksiin.

12. Rooma I -asetuksen 8 artiklan otsikkona on ”Työsopimukset”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”1. Työsopimukseen sovelletaan osapuolten 3 artiklan mukaisesti valitsemaa lakia. Tällainen lakiviittaus ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että työntekijä menettäisi hänelle sellaisin säännöksin annetun suojan, joista ei voida sopimuksin poiketa sen lain mukaan, jota lakiviittauksen puuttuessa olisi sovellettu tämän artiklan 2, 3 ja 4 kohdan nojalla.

2. Siltä osin kuin osapuolet eivät ole valinneet työsopimukseen sovellettavaa lakia, sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa, tai jollei näin ole, josta työntekijä tavallisesti tekee työnsä sopimuksen täyttämiseksi. Maan, jossa työ tavallisesti tehdään, ei katsota muuttuvan, vaikka työntekijä työskentelisi tilapäisesti toisessa maassa.

3. Jos sovellettavaa lakia ei voida määrittää 2 kohdan nojalla, sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa sijaitsee liiketoimipaikka, jossa työntekijä otettiin työhön.

4. Jos tapaukseen liittyvistä seikoista kokonaisuutena ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen maahan kuin mitä 2 tai 3 kohdassa tarkoitetaan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.”

2. Asetus N:o 44/2001

13. Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 [13] (jäljempänä asetus N:o 44/2001) 5 jaksossa säädetään toimivallasta työsopimusta koskevissa riita-asioissa. Asetuksen tähän jaksoon sisältyvässä 18 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Työsopimusta koskevassa asiassa tuomioistuimen toimivalta määräytyy tämän jakson säännösten mukaisesti, jollei 4 artiklasta ja 5 artiklan 5 kohdasta muuta johdu.

– –”

14. Asetuksen N:o 44/2001 19 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Työnantajaa vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, voidaan nostaa kanne

1. sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä tämän kotipaikka on, tai

13 – EYVL 2001, L 12, s. 1.

2. toisessa jäsenvaltiossa

a) sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä työntekijä tavallisesti työskentelee, tai sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä hän viimeksi työskenteli, tai

b) jos työntekijä ei tavallisesti työskentele tai ei työskennellyt yhdessä ja samassa valtiossa, sen paikkakunnan tuomioistuimissa, missä työntekijän palvelukseen ottanut toimipaikka sijaitsee tai sijaitsi."

D *Kansallinen lainsäädäntö*

15. Irtisanomissuojaa koskevan Saksan lain (Kündigungsschutzgesetz, jäljempänä KSchG) 15 §:n otsikko on "Laiton irtisanominen", ja tässä pykälässä säädetään seuraavaa:

"1. Yritysneuvoston jäsenen irtisanominen –– on laiton, elleivät olosuhteet ole sellaiset, että työnantajalla on vakavia perusteita päättää työsopimus irtisanomisaikaa noudattamatta, ja ellei yhteistoimintalain (Betriebsverfassungsgesetz) 103 §:ssä vaadittua lupaa tai sen sijaan tuomioistuimen ratkaisua ole annettu. Toimikauden päättymisen jälkeen yritysneuvoston jäsenen irtisanominen –– on laitonta yhden vuoden ajan –– elleivät olosuhteet ole sellaiset, että työnantajalla on vakavia perusteita päättää työsopimus irtisanomisaikaa noudattamatta; tätä ei sovelleta silloin, kun yritysneuvoston jäsenen tehtävä päättyy tuomioistuimen ratkaisulla.

– –"

III Tosiseikat, pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

16. Koelzsch, joka asuu Osnabrückissa (Saksa), otettiin vuonna 1998 palvelukseen kansainvälisiä kuljetuksia hoitavaksi autonkuljettajaksi Gasa Spedition Luxembourg S.A. (jäljempänä Gasa Spedition) -nimiseen yhtiöön, jonka kotipaikka on Luxemburgissa. Koelzsch ja Gasa Spedition tekivät tätä varten 16.10.1998 työsopimuksen, jossa sovittiin siitä, että Luxemburgin tuomioistuimet ovat yksinomaisesti toimivaltaisia. Sopimuksessa oli myös määräys, jossa viitattiin Luxemburgin työsopimuslakiin. [14]

14 – Työsopimuksen 2 artiklassa määrättiin, että jos kumpikaan sopimuspuolista ei irtisano sopimusta ennen koeajan päättymistä, siitä tulee 24.5.1989 annetussa laissa tarkoitettu toistaiseksi voimassa oleva työopimus; kyseessä on Luxemburgin työsopimuslaki (Loi du 24 mai 1989 sur le contrat de travail; Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg, nro 35, 5.6.1989, s. 611).

17. Gasa Spedition on Tanskan oikeuden mukaan perustetun Gasa Odense Blomster A.m.b.a. -nimisen yhtiön tytäryhtiö. Jälkimmäisen yhtiön toimialana on kuljettaa kukkia ja muita kasveja Tanskan Odensesta pääasiassa Saksaan, mutta myös muihin Euroopan maihin. Kuljetuksissa käytetään kuorma-autoja, joita pidetään Saksassa eri paikkakunnilla (Kassel, Neukirchen/Vluyn ja Osnabrück). Kuorma-autot on rekisteröity Luxemburgiin, ja autonkuljettajat kuuluvat Luxemburgin sosiaaliturvan piiriin.

18. Tanskan oikeuden mukaan perustettu Ove Ostergaart -niminen yhtiö osti Gasa Speditionin 9.11.2001, ja sen nimeksi tuli Ove Ostergaart Lux S.A..

19. Koelzschin työsopimus irtisanottiin 15.5.2001 alkaen Gasa Speditionin johtajan 13.3.2001 päivätyllä kirjeellä. Koelzsch on kuitenkin ilmoittanut saaneensa suullisen irtisanomisilmoituksen välittömin vaikutuksin 23.3.2001. Hän on väittänyt olleensa Gasa Speditionin Saksan toimipaikan yritysneuvoston (Betriebsrat) varajäsen ja sanonut, että irtisanominen oli irtisanomissuojaa koskevien Saksan lainsäädännön pakottavien säännösten vastainen. Hänen mukaansa edellä mainituissa säännöksissä taattu suoja annetaan yritysneuvoston varsinaisten jäsenten lisäksi varajäsenille. Hän on viitannut tässä yhteydessä KSchG:n 15 §:n 1 momenttiin, jossa kielletään yritysneuvoston jäsenten irtisanominen, ja lisäksi Bundesarbeitsgerichtin (Saksan liittotasavallan työtuomioistuin) oikeuskäytäntöön, jonka perusteella kyseinen irtisanomiskielto koskee myös yritysneuvoston varajäseniä. [15]

20. Koelzsch nosti Arbeitsgericht Osnabrückissa kanteen, jossa hän vaati irtisanomisensa toteamista laittomaksi. Kyseinen tuomioistuin totesi, ettei se ollut alueellisesti toimivaltainen ratkaisemaan asiaa. Koelzsch valitti ratkaisusta, mutta myös valitus hylättiin.

21. Seuraavaksi Koelzsch nosti Luxemburgin Tribunal de travail'ssa kanteen, jossa vaadittiin vahingonkorvausta laittomasta irtisanomisesta ja hyvitystä maksamatta jääneistä palkoista. Hän väitti tässä vaiheessa, että työsopimukseen yleensä ja hänen palkkavaatimukseensa erityisesti oli kylläkin sovellettava Luxemburgin lakia mutta irtisanomiskysymykseen sen sijaan Saksan lakia. Väitteensä tueksi hän nojautui siihen, että koska hän oli yritysneuvoston varajäsen, häneen piti soveltaa KSchG:n 15 §:n 1 momenttia, joka on Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu työntekijän oikeuksia suojaava pakottava säännös ja josta ei siitä siis voida poiketa. Hän väitti, että tästä syystä työsopimukseen sovellettava laki piti

15 – Koelzsch viittaa Bundesarbeitsgerichtin 17.3.1988 antamaan tuomioon (2 AZR 576/87).

määritellä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan nojalla.

22. Luxemburgin Tribunal de travail totesi 4.3.2004 antamallaan tuomiolla, että Luxemburgin lakia sovellettiin riitaan kaikilta osin, ja se jätti Koelzschin vaatimuksen osittain tutkimatta ja osittain hylkäsi sen. Cour d'appel pysytti tämän tuomion 26.5.2005 antamallaan tuomiolla, ja Cour de cassation hylkäsi vielä viimeksi mainitusta tuomiosta tehdyn valituksen 15.6.2006 antamallaan tuomiolla.

23. Koelzsch nosti näin ollen Tribunal d'arrondissementissa Luxemburgin suurherttuakuntaa vastaan kanteen, jossa hän vaati sen velvoittamista maksamaan hänelle 168 301,77 euron suuruisen vahingonkorvauksen laillisine korkoineen oikeuslaitoksen virheellisen toiminnan vuoksi valtion ja julkisyhteisöjen vahingonkorvausvastuusta 1.9.1988 annetun Luxemburgin lain perusteella (Loi du 1er septembre 1988 relative à la responsabilité civile de l'Etat et des collectivités publiques [16]). Koelzsch väitti, että Luxemburgin tuomioistuinten tuomioista oli aiheutunut hänelle vahinkoa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 1 ja 2 kohdan rikkomisen vuoksi, koska niissä oli jätetty huomiotta yritysneuvoston jäsenten suojaksi annetun Saksan lainsäädännön pakottavat säännökset. Lisäksi Koelzschin mielestä unionin oikeutta on rikottu siltä osin kuin hänen vaatimuksensa ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle oli hylätty. Tribunal d'arrondissement hylkäsi kanteen perusteettomana 9.11.2007 antamallaan tuomiolla.

24. Koelzsch valitti tästä tuomiosta Cour d'appeliin (jäljempänä kansallinen tuomioistuin).

25. Kansallisen tuomioistuimen mukaan asian alimpana oikeusasteena käsitelleen tuomioistuimen olisi pitänyt jättää Koelzschin nostama vahingonkorvauskanne tutkimatta, koska ensimmäisessä oikeudenkäynnissä, jossa kantaja vetosi irtisanomisen laittomuuteen, annetusta tuomiosta oli tullut lainvoimainen. Kansallisen tuomioistuimen mielestä Koelzsch riitauttaa vahingonkorvauskanteella vireille panemassaan oikeudenkäynnissä todellisuudessa asian, joka oli jo ratkaistu lainvoimaisesti työtuomioistuimessa käydyssä oikeudenkäynnissä. Kansallinen tuomioistuin toteaa kuitenkin, ettei se voi jättää vahingonkorvauskannetta tutkimatta, koska Luxemburgin suurherttuakunta ei ole vedonnut kanteen tutkittavaksi ottamista koskevien edellytysten puuttumiseen muutoksenhakumenettelyssä eikä tätä puuttumista voida todeta viran puolesta. Kansallinen tuomioistuin on siten muutoksenhakutuomioistuimena sidottu asian alimpana oikeusasteena tutkineen tuomioistuimen toteamukseen, ja sen on näin ollen annettava ratkaisu kantajan vaatimukseen. Siksi se on päättänyt

16 – Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg, nro 51, 26.9.1988, s. 1000.

esittää ennakkoratkaisupyynnön unionin tuomioistuimelle.

26. Kansallinen tuomioistuin on näin ollen lykännyt asian käsittelyä 15.1.2010 tekemällään päätöksellä ja esittänyt unionin tuomioistuimelle Rooman yleissopimuksen tulkintaa koskevan ensimmäisen pöytäkirjan perusteella seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko Roomassa 19.6.1980 tehdyn sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa olevaa lainvalintasääntöä, jonka mukaan työsopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi, tulkittava siten, että jos työntekijä työskentelee useissa valtioissa mutta palaa järjestelmällisesti johonkin niistä, tätä valtiota on pidettävä valtiona, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee?”

IV Asian käsittely unionin tuomioistuimessa

27. Ennakkoratkaisupyyntö saapui unionin tuomioistuimeen 18.1.2010. Koelzsch, Luxemburgin hallitus, Kreikan hallitus ja komissio esittivät huomautuksia kirjallisessa käsittelyssä. Koelzsch, Luxemburgin hallitus ja komissio osallistuivat 26.10.2010 pidettyyn istuntoon, jossa ne esittivät suulliset huomautuksensa ja vastasivat unionin tuomioistuimen kysymyksiin.

V Osapuolten lausumat

A *Unionin tuomioistuimen toimivalta*

28. Ainoastaan komissio käsittelee kirjallisissa huomautuksissaan kysymystä unionin tuomioistuimen toimivaltaisuudesta ennakkoratkaisukysymyksen ratkaisemisessa. Se väittää unionin tuomioistuimen olevan toimivaltainen, koska kansallinen tuomioistuin antaa nyt tarkasteltavassa asiassa ratkaisun käsitellessään muutoksenhakuasiaa Rooman yleissopimuksen tulkintaa koskevan ensimmäisen pöytäkirjan 2 artiklan b alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

B *Ennakkoratkaisukysymys*

29. Koelzschin mielestä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa määrätään, että sikäli kuin lakiviittausta ei ole, työsopimuksiin sovelletaan sen valtion lakia, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee. Koska sen valtion/paikkakunnan käsite, jossa työntekijä ”tavallisesti työskentelee”, on sama

Rooman yleissopimuksessa ja Brysselin yleissopimuksessa, käsitettä on Koelzschin mielestä välttämätöntä tulkita vastaavalla tavalla kuin unionin tuomioistuin on tehnyt Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskevassa oikeuskäytännössään. Koelzsch väittää tästä oikeuskäytännöstä ilmenevän, että jos työntekijä työskentelee useammassa kuin yhdessä sopimusvaltiossa, Brysselin yleissopimusta ei voida tulkita siten, että toimivaltaisia olisivat kaikkien sellaisten sopimusvaltioiden tuomioistuimet, joissa työntekijä työskentelee. [17] Sitä pitäisi pikemminkin tulkita siten, että toimivaltainen tuomioistuin on sen paikkakunnan tuomioistuin, jolla tai jolta käsin työntekijä pääasiallisesti täyttää velvoitteensa työnantajaansa kohtaan, tai sen paikkakunnan tuomioistuin, jolle työntekijä on tosiasiallisesti keskittänyt työnteon. Koelzsch väittää, että kun kyseessä ovat kansainväliset kuljetukset, joissa kuljettaja käyttää suurimman osan omasta ajastaan jossain sopimusvaltiossa, josta käsin hän järjestää oman työskentelynsä ja johon hän järjestelmällisesti palaa, hän on tosiasiallisesti keskittänyt työnteon kyseiseen valtioon. Hän väittää, että näiden perusteiden mukaan hän on tosiasiallisesti keskittänyt työntekonsa Saksaan.

30. Luxemburgin hallituksen mielestä Rooman yleissopimuksen 6 artiklaa on tulkittava siten, ettei sopimuspuolten tekemä valinta voi johtaa siihen, että työntekijältä evättäisiin suoja, joka on taattu hänelle objektiivisesti sovellettavan lain pakottavissa säännöksissä. Tällainen laki voi Rooman yleissopimuksen 6 artiklan perusteella olla sen valtion laki, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee (6 artiklan 2 kohdan a alakohta), tai sen toimipaikan sijaintivaltion laki, joka on ottanut työntekijän työhön (6 artiklan 2 kohdan b alakohta). Luxemburgin hallitus väittää, että koska Koelzsch ei ole työskennellyt tavallisesti vain yhdessä valtiossa, sovellettava laki on määritettävä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla. Luxemburgin hallituksen mielestä nyt käsiteltävässä asiassa työsopimukseen sovelletaan siis Luxemburgin lakia.

31. Kreikan hallitus huomauttaa yhtäältä, että Rooman yleissopimusta on tulkittava siten, että otetaan huomioon Rooma I -asetuksen säännökset, ja toisaalta, että tulkittaessa Rooman yleissopimuksen 6 artiklaa on otettava huomioon myös Brysselin yleissopimusta koskeva oikeuskäytäntö. Tällä perusteella Kreikan hallitus väittää, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että jos työntekijä työskentelee useissa valtioissa mutta palaa järjestelmällisesti johonkin niistä, viimeksi mainittua voidaan pitää valtiona, jossa tai josta käsin hän tavallisesti työskentelee, sillä edellytyksellä, että se on myös valtio, johon työntekijä on tosiasiallisesti keskittänyt työntekonsa. Kreikan hallituksen mielestä kansallisen tuomioistuimen on arvioitava tämä. Kreikan hallitus väittää lisäksi, että jos ei ole mahdollista

17 – Koelzsch viittaa tässä yhteydessä edellä alaviitteessä 8 mainittuihin asioihin Mulox, tuomion 21–23 kohta, Rutten, tuomion 18 kohta ja Weber, tuomion 42 kohta.

määrittää paikkakuntaa, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee, ja jos työsopimus ei liity mitenkään sen toimipaikan sijaintivaltioon, joka on ottanut työntekijän työhön (Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan b alakohta), kansallinen tuomioistuin voi soveltaa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan viimeistä kohtaa, jonka mukaan työsopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, johon se liittyy läheisimmin.

32. Komission mielestä Rooman yleissopimuksen käsitteiden yhtenäisen tulkinnan takaamiseksi niitä on tulkittava itsenäisesti eli riippumatta eri sopimusvaltioiden oikeusjärjestyksissä käytetyistä käsitteistä. Komissio väittää lisäksi, että kun otetaan huomioon yhtäältä Rooman yleissopimuksen ja toisaalta Brysselin yleissopimuksen ja asetuksen N:o 44/2001 väliset tiiviit yhteydet sekä se, että näissä toimissa käytetään usein samoja käsitteitä, on välttämätöntä varmistaa, että ne ovat mahdollisimman yhdenmukaisia ja että niitä tulkitaan yhtenäisesti. Se väittää, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan muutos, jolla siihen lisättiin erityinen toimivaltamääräys työsopimusten osalta, perustuu kyseisen artiklan tulkintaa koskevaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jossa on nojauduttu myös muun muassa Rooman yleissopimuksen 6 artiklaan sisältyviin työntekijöiden suojaamiseksi annettuihin määräyksiin.

33. Komissio huomauttaa käsitteestä ”paikkakunta – – jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä”, että yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa Mulox antamassaan tuomiossa [18] sekä kahdessa muussa myöhemmässä tuomiossa (asiat Rutten [19] ja Weber [20]) Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkinnasta, että jos työntekijä työskentelee usean sopimusvaltion alueella, sopimusvelvoite täytetään sillä paikkakunnalla, jolla tai jolta käsin työntekijä pääasiallisesti täyttää velvoitteensa työnantajaa kohtaan. Siksi sen mielestä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa olisi tulkittava siten, että jos työntekijä työskentelee useissa sopimusvaltioissa, paikkakunta, jolla hän tavallisesti työskentelee kyseisessä määräyksessä tarkoitetulla tavalla, on paikkakunta, jolle työntekijä on tosiasiallisesti keskittänyt työntekonsa. Se väittää, että määritettäessä kyseistä paikkakuntaa on otettava huomioon ennen kaikkea se, että työntekijä käyttää suurimman osan

18 – Mainittu edellä alaviitteessä 8.
19 – Ibid.
20 – Ibid.

työajastaan yhdessä valtiossa, johon on pysäköity hänen työssään käyttämänsä ajoneuvot ja josta käsin järjestetään kuljettajien vaihdot ja johon hän palaa jokaisen ulkomaille suuntautuneen työmatkansa jälkeen.

tehtiin siksi, että oli tarpeen poistaa lainvalintasääntöjen erilaisuudesta sopimusten alalla johtuvat hankaluudet sekä kohentaa oikeusvarmuutta ja saavutettujen oikeuksien suojaa koko yksityisoikeuden alalla. [24]

VI Oikeudellinen arviointi

A *Johdanto*

34. Todettakoon aluksi Rooman yleissopimuksen johdanto-osasta ilmenevän, että yleissopimus on tehty edistämään kansainvälisen yksityisoikeuden alalla lainsäädännön yhdenmukaistamista, joka aloitettiin Brysselin yleissopimuksella. [21] Rooman yleissopimuksen johdanto-osasta ilmenee myös, että yleissopimuksen tavoitteena on vahvistaa yhdenmukaiset säännöt, jotka koskevat lakia, jota sovelletaan sopimusvelvoitteisiin riippumatta siitä, missä paikassa tuomio on annettava. [22] Kuten Mario Giulianon ja Paul Lagarden Rooman yleissopimuksesta tekemästä selvityksestä näet ilmenee, [23] yleissopimus

35. Kysymys Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan tulkinnasta tulee nyt käsiteltävässä asiassa ensi kertaa esiin unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Kyseisessä 6 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan laki, jota sovelletaan työsopimukseen, jos sopimuspuolet eivät ole sopineet lakiviittauksesta; artiklaa sovelletaan kuitenkin myös silloin, kun – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – sopimuspuolten sovellettavaa lakia koskevalla lakiviittauksella evätään työntekijältä suoja, joka hänelle annetaan sen lain pakottavilla säännöksillä, jota sovellettaisiin, jos lakiviittausta ei olisi (6 artiklan 1 kohta). Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan yhteydessä perussääntönä on se, että sovelletaan sen valtion lakia, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee (a alakohta); toissijaisesti sen sijaan sovelletaan sen valtion lakia, jossa on työnantajan kotipaikka, jos hän ei tavallisesti työskentele ainoastaan yhdessä valtiossa (b alakohta). Poikkeuksellisesti voidaan soveltaa myös sen valtion lakia, johon työsopimus liittyy läheisimmin (6 artiklan 2 kohdan viimeinen alakohta).

21 – Ks. edellä alaviitteessä 6 mainittu asia ICF, tuomion 22 kohta.

22 – Ks. myös julkisasiamies Yves Botin edellä alaviitteessä 6 mainitussa asiassa ICF antama ratkaisuehdotus, 35 kohta.

23 – Sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskeva yleissopimus, professorit M. Giuliano ja P. Lagarde (EYVL C 282, 31.10.1980, s. 1; jäljempänä Giulianon ja Lagarden selvitys Rooman yleissopimuksesta).

24 – Ks. edellä alaviitteessä 6 mainittu asia ICF, tuomion 23 kohta.

36. On myös korostettava, kuten komissio on perustellusti huomauttanut, että Rooman yleissopimuksen käsitteitä on tulkittava itsenäisesti, riippumatta sopimusvaltioiden oikeusjärjestyksiin sisältyvistä vastaavista määritelmistä; tässä yhteydessä on välttämätöntä ottaa lähtökohdaksi yleissopimuksen järjestelmä ja tarkoitus, jotta taattaisiin niiden yhtenäinen käyttö kaikissa sopimusvaltioissa. Itsenäisen tulkinnan periaate on vahvistettu useaan kertaan Brysselin yleissopimuksen tulkinnan yhteydessä [25] sekä asetuksen N:o 44/2001 tulkinnassa; [26] tämä periaate pätee mielestäni myös Rooman yleissopimukseen.

B *Unionin tuomioistuimen toimivalta*

37. Arvioitaessa sitä, onko unionin tuomioistuin toimivaltainen ratkaisemaan ennakkoratkaisukysymyksen, on yhdyttävä komission näkemykseen, jonka mukaan se on tässä yhteydessä toimivaltainen. Rooman yleissopimuksen tulkintaa koskeva ensimmäinen pöytäkirja on ollut voimassa 1.8.2004 lähtien, ja sen 2 artiklan b alakohdan mukaan sopimusvaltioiden tuomioistuimet ovat käsitellessään muutoksenhakuasiaa toimivaltaisia pyytämään unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua sellaisesta käsiteltävänään olevassa asiassa esille tulleesta kysymyksestä, joka koskee Rooman yleissopimuksen tulkintaa. Koska kansallinen tuomioistuin antaa nyt käsiteltävässä asiassa ratkaisun muutoksenhausta, unionin tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan ennakkoratkaisukysymyksen.

C *Kysymys valtion vahingonkorvausvastuun oikeusperustasta nyt käsiteltävässä asiassa*

38. On välttämätöntä ottaa huomioon se, että pääasian oikeudenkäynnin asianosaisina ovat Koelzsch ja Luxemburgin suurherttuakunta. Kyseessä on siis yksityisen valtiota vastaan nostama kanne, jossa ensin mainittu vaatii korvausta kansallisten tuomioistuinten heikon toiminnan perusteella. Vaikka kansallinen tuomioistuin ei esitä ennakkoratkaisukysymystä tällaisen vastuun oikeudellisesta perustasta, esitän seuraavassa muutamia lyhyitä selvennyksiä välttääkseni kaikki tähän ongelmaan mahdollisesti liittyvät väärinymmärrykset.

39. Asian alimpana oikeusasteena käsitellyt kansallinen tuomioistuin on viitannut pohtiessaan kansallisille tuomioistuimille Rooman yleissopimuksen määräysten mahdollisesta virheellisestä soveltamisesta aiheutuvan

25 – Ks. mm. asia 150/77, Bertrand, tuomio 21.6.1978 (Kok., s. 1431, 14–16 kohta); asia C-89/91, Shearson Lehman Hutton, tuomio 19.1.1993 (Kok., s. I-139, 13 kohta); asia C-269/95, Benincasa, tuomio 3.7.1997 (Kok., s. I-3767, 12 kohta); asia C-96/00, Gabriel, 11.7.2002 (Kok., s. I-6367, 37 kohta) ja asia C-27/02, Engler, tuomio 20.1.2005 (Kok., s. I-481, 33 kohta).

26 – Ks. mm. asia C-103/05, Reisch Montage, tuomio 13.7.2006 (Kok., s. I-6827, 29 kohta); asia C-372/07, Hassett ja Doherty, tuomio 2.10.2008 (Kok., s. I-7403, 17 kohta) ja asia C-167/08, Draka NK Cables ym., tuomio 23.4.2009 (Kok., s. I-3477, 19 kohta).

vastuun oikeudellista perustaa asiassa Köbler annettuun tuomioon,[27] jossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että periaatetta, jonka mukaan jäsenvaltiot ovat velvollisia korvaamaan niiden syyksi luettavalla yhteisön oikeuden (tai unionin oikeuden) rikkomisella yksityisille aiheutetut vahingot, sovelletaan myös silloin, kun rikkominen johtuu asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevän tuomioistuimen ratkaisusta, kun yhteisön rikotun oikeusnormin tarkoituksena on antaa oikeuksia yksityisille, kun rikkominen on riittävän ilmeinen ja kun vahinko, joka on aiheutunut henkilöille, joiden oikeuksia on loukattu, on välittömässä syy-yhteydessä rikkomiseen.[28] Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt kansallinen tuomioistuin väittää, toisin kuin asian alimpana oikeusasteena käsitellyt tuomioistuin, että asiassa Köbler annetun tuomion periaatteet eivät ole sovellettavissa nyt käsiteltävään asiaan.

40. Korostettakoon, että nyt käsiteltävässä asiassa ei ole mahdollista nojautua asiassa Köbler annettuun tuomioon kahdestakaan syystä.

41. Ensinnäkään Rooman yleissopimus ei kuulu unionin oikeuteen, sillä se on sopimusvaltioiden tekemä kansainvälinen sopimus.[29] Siksi ei ole mielestäni mahdollista soveltaa asiassa Köbler annetussa tuomiossa vahvistettuja periaatteita nyt käsiteltävään asiaan, koska yhteisöjen tuomioistuin on kehittänyt ne unionin oikeuden yhteydessä.

42. Toiseksi unionin tuomioistuimen toimivalta tulkita Rooman yleissopimuksen määräyksiä ei perustu ennakkoratkaisujärjestelmään, sellaisena kuin siitä määrätään SEUT 267 artiklassa. Sopimuspuolet ovat näet päätyneet tällaiseen ratkaisuun itsenäisesti Rooman yleissopimukseen liitetyllä erityisellä pöytäkirjalla.[30] Tässä yhteydessä on korostettava, että Rooman yleissopimuksen tulkintaa koskevan ensimmäisen pöytäkirjan perusteella kansallisilla tuomioistuimilla on ainoastaan mahdollisuus, mutta ei velvollisuutta, esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö. Kyseisen pöytäkirjan 2 artiklassa näet määrätään, että kyseisessä artiklassa mainitut tuomioistuimet ”voivat” pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua.[31] Ennakkoratkaisujärjestelmä eroaa siten Rooman yleissopimuksen yhteydessä huomattavasti järjestelmästä, joka on voimassa unionin oikeuden alalla SEUT 267 artiklan nojalla.

43. Näin ollen unionin oikeudessa ei mielestäni velvoiteta Rooman yleissopimuksen

27 – Asia C-224/01, tuomio 30.9.2003 (Kok., s. I-10239).

28 – Ibid., tuomiolauselman 1 kohta.

29 – Ks. oikeuskirjallisuudesta vastaavasti esim. Rigaux, F., ”Quelques problèmes d'interprétation de la Convention de Rome”, *L'européanisation du droit international privé* (Série de publications de l'Académie de droit européen de Trèves, Vol. 8), 1996, s. 33.

30 – Ks. edellä alaviitteessä 9 mainittu Rooman yleissopimuksen tulkintaa koskeva ensimmäinen pöytäkirja sekä toinen pöytäkirja tietyn toimivallan antamisesta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle Roomassa 19 päivänä kesäkuuta 1980 allekirjoittamista varten avatun sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen tulkinnassa (EYVL 1998, C 27, s. 52).

31 – Tämän on myös vahvistanut oikeuskirjallisuudessa esim. Plender, R., *The European Contracts Convention. The Rome Convention on the Choice of Law for Contracts*, Sweet & Maxwell, Lontoo, 1991, s. 42, 2.25 kohta.

sopimusvaltioita korvaamaan yksityisille vahinkoa, joka on aiheutettu tämän yleissopimuksen rikkomisilla. Siinä ei luonnollisesti kuitenkaan kielletä sopimusvaltioita säätämästä tämänsuuntaisesti tuomioistuinten vastuusta omassa kansallisessa lainsäädännössään, kuten on tehnyt esimerkiksi Luxemburg valtion ja julkisyhteisöjen vahingonkorvausvastuusta 1.9.1988 antamallaan lailla. [32]

D *Ennakkoratkaisukysymyksen tutkiminen*

44. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee ennakkoratkaisukysymyksellään, onko Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa tulkittava siten, että jos työntekijä työskentelee eri valtioissa mutta palaa järjestelmällisesti johonkin niistä, tätä on pidettävä valtiona, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee.

45. Kuten komissio on perustellusti esittänyt kirjallisissa huomautuksissaan, [33] kysymys on ymmärrettävä siten, että kansallinen tuomioistuin pyrkii lähinnä selvittämään, onko Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa tulkittaessa mahdollista nojautua tulkintaan, jonka yhteisöjen tuomioistuin on antanut Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan liittyvässä oikeuskäytännössään. [34] Kyseisessä oikeuskäytännössä on näet otettu huomioon paitsi paikkakunta, *jolla* työntekijä työskentelee, myös paikka, *josta* käsin hän työskentelee. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee siis, voiko sillä, että työntekijä palaa järjestelmällisesti tiettyyn valtioon, olla merkitystä myös Rooman yleissopimuksen yhteydessä, kun määritetään työsopimukseen sovellettava laki. Tuen tässä ratkaisuehdotuksessa tekemässäni selvityksessä näkemystä, jonka mukaan on mahdollista nojautua edellä mainittuun oikeuskäytäntöön tulkittaessa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa, mutta tämä edellyttää osittaista täsmennystä kansallisen tuomioistuimen ehdottamaan tulkintaan.

46. Tulkitessani Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan käsitettä ”valtio, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi”, etenen tässä ratkaisuehdotuksessa askeleittain. Aluksi pyrin kuvaamaan lyhyesti järjestelmää, joka Rooman yleissopimuksella otetaan käyttöön heikomman sopimuspuolen eli työntekijän suojaamiseksi. Esittelen siis Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja pyrin osoittamaan erilaisten tulkintamenetelmien perusteella, että tätä

32 – Mainittu edellä alaviitteessä 16.

33 – Ks. komission kirjallisten huomautusten 27 kohta.

34 – Ks. edellä alaviitteessä 8 mainitut asia Mulox, asia Rutten, asia Weber ja asia Pugliese.

oikeuskäytäntöä sovelletaan Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan tulkintaan. Käsittelen lopuksi kysymystä perusteista, jotka kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon arvioidessaan, missä valtiossa tai mistä valtiosta käsin työntekijä tavallisesti työskentelee.

1. Rooman yleissopimus ja heikomman sopimuspuolen eli työntekijän suoja

47. Rooman yleissopimuksessa vahvistettu perussääntö sopimusvelvoitteisiin sovellettavan lain määrittämiseksi on sopimuspuolten tahdonautonomia niiden valitessa sopimussuhteeseen sovellettavaa lakia; tällainen sääntö vahvistetaan Rooman yleissopimuksen 3 artiklassa. [35] Jos sopimuspuolet eivät ole tehneet valintaa, sovellettava laki vahvistetaan Rooman yleissopimuksen 4 artiklan nojalla, ja siinä perusperiaatteeksi määrätään se, että sovelletaan sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy.

48. Rooman yleissopimuksen 6 artikla, jossa vahvistetaan työsopimukseen sovellettava laki, on lex specialis kyseisen yleissopimuksen 3 ja 4 artiklaan nähden. Yhtäältä sopimuspuolet eivät voi työsopimukseen liittyvällä sopimuksella evätä työntekijältä suojaa, joka hänelle annetaan sellaisen lain pakottavilla säännöillä, jota sovellettaisiin, jos lakiviittausta ei olisi (Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohta). [36] Toisaalta kyseisen 6 artiklan 2 kohdalla otetaan käyttöön erityisiä sääntöjä, joita sovelletaan, jos sopimuspuolet eivät ole valinneet lakia: tällaisessa tapauksessa sovelletaan sen valtion lakia, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee, tai – jos ei ole mahdollista määrittää valtiota, jossa asianomainen tavallisesti työskentelee – sen toimipaikan sijaintivaltion lakia, joka on ottanut työntekijän työhön. Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan viimeiseen alakohtaan sisältyy lisäksi erityislauseke, jossa todetaan, että jos työsopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon, siihen ei sovelleta mitään

35 – Ks. julkisasiamies Botin edellä alaviitteessä 22 mainitussa asiassa ICF antama ratkaisuehdotus, 36 kohta.

36 – Ks. tarkemmin Rooman yleissopimuksen määräyksistä Wojewoda, M., "Mandatory rules in private international law: with special reference to the mandatory system under the Rome Convention on the law applicable to contractual obligations", *Maastricht journal of European and comparative law*, nro 2/2000, s. 183–. Kirjoittaja väittää Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista pakottavista säännöksistä (s. 201), että menettely, jolla selvitetään tällaisten pakottavien säännösten olemassaolo, on melko monimutkainen: kansallisen tuomioistuimen on aluksi selvitettävä, mitä lakia sovellettaisiin työsuhteeseen, jos sopimuspuolet eivät olisi tehneet minkäänlaista valintaa, joten on selvitettävä, sisältyykö tähän lakiin pakottavia sääntöjä työntekijöiden oikeuksien suojaamiseksi, ja lopuksi on sovellettava sääntöjä, jotka osoittautuvat työntekijälle edullisemmiksi kuin sopimuspuolten valitseman lain säännökset. Ks. myös Fletcher, I. F., *Conflict of Laws and European Community Law: With Special Reference to the Community Conventions on private international law*, North-Holland, Amsterdam, 1982, s. 168; Morse, R. C. G. J., "Consumer Contracts, Employment Contracts and the Rome Convention", *International and Comparative Law Quarterly*, nro 1/1992, s. 14–16; Salvadori, M. M., "La protezione del contraente debole (consumatori e lavoratori) nella Convenzione di Roma", teoksessa Sacerdoti, G. ja Frigo, M. (toim.), *La Convenzione di Roma sul diritto applicabile ai contratti internazionali*, Giuffrè Editore, Milano, 1993, s. 62–63.

edellä mainituista määräyksistä vaan kyseisen toisen valtion lakia. [37]

49. Korostettakoon lisäksi, että vakiintuneessa oikeuskäytännössä on viitattu Brysselin yleissopimukseen ja todettu, että työsopimuksilla on muihin sopimuksiin verrattuna – silloinkin, kun nämä liittyvät palvelujen tarjoamiseen – tiettyjä erityispiirteitä, koska niissä luodaan kestävä, työntekijän tiettyyn työnantajan liiketoiminnan organisaatioon liittävä suhde; työntekijällä on siis sidos työskentelypaikkaan. [38] Lisäksi oikeuskäytännössä on vahvistettu, että Brysselin yleissopimuksen määräyksiä on tulkittava sen tavoitteen pohjalta, että sopimussuhteessa heikommassa asemassa olevaa sopimuspuolta, eli tässä tapauksessa työntekijää, suojataan asianmukaisesti. [39] Nämä työsopimuksia koskevat yleiset toteamukset ovat mielestäni merkityksellisiä myös tulkittaessa Rooman yleissopimuksen määräyksiä.

50. Rooman yleissopimuksen 6 artiklan tarkoituksena on siis työntekijän suoja, koska hän on sosiaalisesti ja taloudellisesti heikompi sopimuspuoli. [40] Tämä suoja saavutetaan soveltamalla sopimukseen sen valtion lakia, johon työsopimus liittyy läheisimmin. Oikeuskirjallisuudessa esitetään, että jos työntekijä työskentelee tietyssä valtiossa, häneen vaikuttavat kyseiselle valtiolle ominaiset poliittiset ja ammatilliset seikat, joten on välttämätöntä taata hänelle se suoja, jonka kyseisen valtion lainsäätäjä on antanut edellä mainittujen seikkojen perusteella. [41] Rooman yleissopimuksessa otetaan siten selvästi tältä kannalta

37 – Vaikka Rooma I -asetuksen 8 artiklan 4 kohtaan sisältyy vastaava säännös, Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa ja asetuksen N:o 44/2001 19 artiklassa ei ole tällaista lauseketta. Oikeuskirjallisuudessa esim. Ofner, H., "Neuregelung des internationalen Vertragsrechts: Römisches Schuldvertragsübereinkommen", *Recht der Wirtschaft*, nro 1/1999, s. 7, väittää, että tämän lausekkeen perusteella Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohta käsitetään olettamaksi, joka on mahdollista kumota, jos työsopimuksella on läheisempi yhteys johonkin toiseen valtioon.

38 – Ks. asia 266/85, Shenavai, tuomio 15.1.1987 (Kok., s. 239, Kok. Ep. IX, s. 1, 16 kohta).

39 – Ks. edellä alaviitteessä 8 mainitut asia Mulox, tuomion 18 kohta; asia Rutten, tuomion 22 kohta; asia Weber, tuomion 40 kohta ja asia Pugliese, tuomion 18 kohta. Ks. myös asia 133/81, Ivenel, tuomio 26.5.1982 (Kok., s. 1891, Kok. Ep. VI, s. 463, 14 kohta), jossa yhteisöjen tuomioistuin viittasi Rooman yleissopimuksen 6 artiklaan puoltaakseen tätä suojan tavoitetta Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkinnan yhteydessä.

40 – Ks. edellä alaviitteessä 23 mainittu Giulianon ja Lagarden selvitys Rooman yleissopimuksesta, Rooman yleissopimuksen 6 artiklaa koskeva huomautus, 1 kohta. Ks. oikeuskirjallisuudesta esim. Rudisch, B., Czernich, D. ja Heiss, H., *EVÜ. Das Europäische. Schuldvertragsübereinkommen*, Orac, Wien, 1999, s. 155; Plender, R. ja Wilderspin, M., *The European Contracts Convention. The Rome Convention on the Choice of Law for Contracts*, Sweet & Maxwell, Lontoo, 2001, s. 159, 8-01 kohta; Clerici, R., "Quale favor per il lavoratore nel Regolamento Roma I?", teoksessa Venturini, G. ja Bariatti, S., *Liber Fausto Pocar*, Vol. 2, Giuffrè Editore, Milano, 2009, s. 216–217; Knez, R., "Rimska konvencija o uporabi prava pri pogodbenih obligacijskih razmerjih in njen pomen za Republiko Slovenijo", *Pravnik*, nro 1–3/1994, s. 52–53. Ks. työntekijän suojasta heikompana sopimuspuolena Rooma I -asetuksessa myös Lein, E., "The New Rome I / Rome II / Brussels I Synergy", *Yearbook of Private International Law*, 2008, s. 187.

41 – Plender, R. ja Wilderspin, M., *The European Private International Law of Obligations*, Thomson Reuters, Lontoo, 2009, s. 316, 11-043 kohta.

käyttöön *favor laboratoris* -periaate. On siis järkevää tulkita Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa laajasti, jotta saavutettaisiin paremmin tavoite suojata työntekijää heikompana sopimuspuolena.

2. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

51. Unionin tuomioistuin on antanut Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskevassa oikeuskäytännössään jo useita kertoja ratkaisun sellaisen työntekijän tapauksesta, joka työskentelee useammassa kuin yhdessä sopimusvaltiossa. Tämä oikeuskäytäntö ja siten myös perusteet, joilla määritetään paikkakunta, jolla työntekijä tavallisesti työskentelee, on kehittynyt vähitellen; esitän jäljempänä kyseisen artiklan tulkintaan liittyvää oikeuskäytäntöä. [42]

52. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkinnan osalta on välttämätöntä korostaa erityisesti sitä, että yhteisöjen tuomioistuin on tulkitessaan kyseistä artiklaa työsopimusten osalta poikennut asiassa De Bloos ja asiassa Tessili annettujen tuomioiden mukaisesta aikaisemmasta oikeuskäytännöstään, joka koskee toimivallan toteamista yleisesti sopimussuhteissa. [43] Se on erottanut työsopimukset muista sopimuksista, ja se totesi asiassa Ivenel antamassaan tuomiossa, että määritettäessä toimivaltaa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan perusteella on työntekijöiden suojan parantamiseksi otettava huomioon sopimukselle luonteenomaisin velvoite [44] eli työvelvoite.

53. Yhteisöjen tuomioistuin antoi ensi kertaa asiassa Mulox vuonna 1993 ratkaisun tilanteesta, jossa työntekijä työskenteli

42 – Ks. oikeuskirjallisuudesta tätä oikeuskäytäntöä koskevista kommenteista esim. Pataut, É., "L'office du juge communautaire dans le contentieux international du travail", *Procès du travail, travail du procès*, L.G.D.J., Pariisi, 2008, s. 326– sekä Gaudemet-Tallon, H., "Compétence et exécution des jugements en Europe: Règlement 44/2001, Conventions de Bruxelles (1968) et de Lugano (1988 et 2007)", *Librairie générale de droit et de jurisprudence*, Pariisi, 2010, s. 305–.

43 – Yhteisöjen tuomioistuin on kehittänyt sopimussuhteita koskevaan toimivaltaan sovellettavia yleisiä sääntöjä kahdessa tuomiossa, eli asiassa 14/76, De Bloos, 6.10.1976 annetussa tuomiossa (Kok., s. 1497, Kok. Ep. III, s. 185) ja asiassa 12/76, Tessili, 6.10.1976 annetussa tuomiossa (Kok., s. 1473, Kok. Ep. III, s. 195). Sen sijaan asiassa De Bloos annetun tuomion 13 kohdassa vahvistettiin, että kyseisessä artiklassa tarkoitettua velvoitteen täyttämispaikkaa määritettäessä käsitteellä "velvoite" tarkoitetaan velvoitetta, joka vastaa kantajan kanteen kohteena olevaa, sopimuksesta johtuvaa velvoitetta. Asiassa Tessili annetun tuomion 13 kohdassa puolestaan vahvistettiin, että paikka, jossa riidanalainen velvoite on täytettävä, määritetään sen lain perusteella, jota asiaa käsittelevän tuomioistuimen on sovellettava tutkittavaan oikeussuhteeseen kansainvälisen yksityisoikeuden mukaisesti.

44 – Ks. edellä alaviitteessä 39 mainittu asia Ivenel, tuomion 20 kohta ja tuomiolauselma.

useammassa kuin yhdessä sopimusvaltiossa. [45] Tuomion mukaan Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että silloin kun kyse on työsopimuksesta, jonka täyttämiseksi työntekijä suorittaa hänelle annetun työn useamman kuin yhden sopimusvaltion alueella, paikkakunta, jolla sopimukselle luonteenomainen velvoite on täytetty tai täytettävä, on se paikkakunta, jolla tai jolta käsin työntekijä pääasiallisesti täyttää velvoitteensa työnantajaansa nähden. [46]

54. Vuonna 1997 asiassa Rutten annetussa tuomiossa todettiin, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetaan paikkakuntaa, jolle työntekijä on tosiasiallisesti keskittänyt työntekonsa. [47] Perusteluissa lisättiin, että tällä tarkoitetaan sitä paikkakuntaa, jolla tai jolta käsin hän tosiasiallisesti täyttää ne velvoitteet, jotka hänellä on työnantajaansa kohtaan. [48]

55. Sen sijaan asiassa Weber vuonna 2002 annetussa tuomiossa todettiin, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että tässä määräyksessä tarkoitettu paikkakunta, jolla työntekijä tavallisesti tekee työnsä, on se paikkakunta, jolla tai jolta käsin hän täyttää olennaisen osan velvollisuuksistaan työnantajaansa kohtaan, kun otetaan huomioon kaikki kyseisessä yksittäistapauksessa esille tulevat seikat. [49] Yhteisöjen tuomioistuin lisäsi vielä, että kun kyse on työntekijästä, joka työskentelee samoissa tehtävissä työnantajansa palveluksessa useammassa kuin yhdessä sopimusvaltiossa, koko työsuhteen kesto on lähtökohtaisesti otettava huomioon määritettäessä paikkakuntaa, jolla asianomainen tavallisesti työskenteli kyseisessä määräyksessä tarkoitetuin tavoin; jollei muita arviointiperusteita ole, tämä paikkakunta on se paikkakunta, jolla työntekijä on työskennellyt suurimman osan työajastaan. [50]

56. On mainittava myös asia Pugliese, joka niin ikään koski Brysselin yleissopimuksen

45 – Mainittu edellä alaviitteessä 8. Huomautettakoon, että todellisuudessa yhteisöjen tuomioistuin antoi jo vuonna 1989 asiassa 32/88, Six Constructions, tuomio 15.2.1989 (Kok., s. 341), ratkaisun tapauksessa, jossa työntekijä teki työtään useissa valtioissa, mutta kyseessä eivät olleet Brysselin yleissopimuksen sopimusvaltiot (tuomion 4 kohta). Näin ollen se totesi, että yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa ei voitu soveltaa ja että tuomioistuimen toimivalta määräytyy tällaisessa tapauksessa vastaajan kotipaikan mukaan yleissopimuksen 2 artiklan mukaisesti (tuomiolauselman 2 kohta).

46 – Ks. edellä alaviitteessä 8 mainitun asian Mulox tuomiolauselma. Ks. myös saman tuomion 24 ja 26 kohta. Asiassa oli oikeudenkäyntikielenä ranska, ja peruste määriteltiin ranskan kielellä seuraavasti: ”lieu – – où ou à partir duquel le travailleur s'acquitte principalement de ses obligations à l'égard de son employeur”.

47 – Mainittu edellä alaviitteessä 8, ks. tuomion tuomiolauselma sekä 23, 26 ja 27 kohta.

48 – Ibid., tuomion 23 kohta. Siinä tarkoitetut perusteet muotoiltiin ranskaksi ”lieu où le salarié a établi le centre effectif de ses activités professionnelles et où ou à partir duquel il s'acquitte en fait de l'essentiel de ses obligations à l'égard de son employeur”, oikeudenkäyntikielellä eli hollanniksi sitä vastoin ”de plaats waar de werknemer het werkelijke centrum van zijn beroepswerkzaamheden heeft gevestigd en waar of van waaruit hij in feite het belangrijkste deel van zijn verplichtingen jegens zijn werkgever vervult”.

49 – Mainittu edellä alaviitteessä 8, ks. tuomion 58 kohta ja tuomiolauselman 2 kohta. Ranskaksi peruste kuuluu ”l'endroit où, ou à partir duquel, compte tenu de toutes les circonstances du cas d'espèce, il s'acquitte en fait de l'essentiel de ses obligations à l'égard de son employeur” ja oikeudenkäyntikielellä (hollanniksi) ”de plaats is waar of van waaruit hij, rekening houdend met alle omstandigheden van het concrete geval, feitelijk het belangrijkste deel van zijn verplichtingen jegens zijn werkgever vervult”.

50 – Ibid.

5 artiklan 1 kohdan tulkintaa mutta joka eroaa asiasta Mulox, asiasta Rutten ja asiasta Weber siinä, että työntekijä työskenteli vain yhdessä sopimusvaltiossa, josta hän sai siirtyä toisen työnantajan luo, mutta tästä paikkakunnasta ei ollut määrätty ensin mainitun työnantajan kanssa tehdyssä työsopimuksessa. [51] Yhteisöjen tuomioistuin totesi työntekijän ja ensin mainitun työnantajan välisessä riita-asiassa, että paikkakuntaa, jolla työntekijä suorittaa velvoitteensa toista työnantajaa kohtaan, voidaan pitää paikkakuntana, jolla hän tavallisesti tekee työnsä, jos ensimmäisellä työnantajalla, johon nähden työntekijän velvollisuudet on keskeytetty, itsellään on toisen sopimuksen tekohetkellä intressi sen suorituksen täyttämiseen, joka työntekijän on tehtävä toiselle työnantajalle tämän määräämällä paikkakunnalla. [52]

57. Vaikka edellä mainitussa oikeuskäytännössä käytetään osittain eri terminologiaa ja sovelletaan osittain eri perusteita sen paikkakunnan määrittämiseen, jolla työntekijä tavallisesti työskentelee Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, on mielestäni silti mahdollista katsoa, että ratkaiseva peruste on se paikkakunta,

51 – Edellä alaviitteessä 8 mainittu asia Pugliese, tuomion 20 kohta.

52 – Ibid., tuomion 26 kohta ja tuomiolauselman 1 kohta. Ranskaksi peruste kuuluu "le lieu où le salarié s'acquitte de ses obligations vis-à-vis d'un second employeur peut être considéré comme le lieu où il accomplit habituellement son travail, dès lors que le premier employeur – – a lui-même, au moment de la conclusion du second contrat, un intérêt à l'exécution de la prestation à fournir par le salarié au second employeur dans un lieu décidé par ce dernier", oikeudenkäyntikielellä (saksaksi) sitä vastoin "der Ort, an dem der Arbeitnehmer seine Verpflichtungen gegenüber einem zweiten Arbeitgeber erfüllt, als der Ort angesehen werden kann, an dem er gewöhnlich seine Arbeit verrichtet, wenn der erste Arbeitgeber [...] zum Zeitpunkt des Abschlusses des zweiten Vertrages selbst ein Interesse an der Erfüllung der vom Arbeitnehmer für den zweiten Arbeitgeber an einem von diesem bestimmten Ort zu erbringenden Leistung hatte".

jolla tai jolta käsin työntekijä pääasiallisesti täyttää velvoitteensa työnantajaansa kohtaan, ja että tämä paikkakunta on määritettävä ottamalla huomioon kaikki tapaukseen liittyvät olosuhteet.

3. Mahdollisuus tukeutua Brysselin yleissopimusta koskevaan oikeuskäytäntöön Rooman yleissopimusta tulkittaessa

58. Nyt käsiteltävässä asiassa herää kysymys siitä, onko mahdollista tukeutua analogisesti asiassa Mulox, asiassa Rutten, asiassa Weber ja asiassa Pugliese annetuissa tuomioissa omaksuttuun Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevaan tulkintaan, kun tulkitaan Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa. Tähän on mielestäni vastattava myöntävästi, ja myös oikeuskirjallisuudessa puolletaan tämän oikeuskäytännön soveltamista. [53] Tutkin seuraavassa mahdollisuutta tukeutua mainittuun

53 – Ks. esim. Wurmnest, W., teoksessa Basedow, J., Hopt, K. J. ja Zimmermann, R., *Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts*, Band I, Mohr Siebeck, Tübingen, 2009, s. 93. Junker, A., "Gewöhnlicher Arbeitsort und vorübergehende Entsendung im internationalen Privatrecht", teoksessa Lorenz, S., *Festschrift für Andreas Heldrich zum 70. Geburtstag*, Beck, München, 2005, s. 722, esittää, että Rooman yleissopimus annettiin Brysselin yleisopimusta täydentävänä yleissopimuksena ja että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö on sovellettavissa myös työsopimuksia koskeviin lainvalintasääntöihin. Ks. myös esim. Deinert, O., "Neues internationales Arbeitsvertragsrecht", *Recht der Arbeit*, nro 3/2009, s. 145.

oikeuskäytäntöön Rooman yleissopimuksen yhteydessä useiden tulkintaperiaatteiden eli sanamuodon mukaisen, historiallisen, systemaattisen sekä teleologisen tulkinnan valossa. Käsittelen lopuksi Brysselin yleissopimuksen ja Rooman yleissopimuksen rinnakkaisen tulkinnan rajoja.

a) Sanamuodon mukainen tulkinta

59. Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määrätään, että sikäli kuin lakiviittausta ei ole, työsopimuksiin sovelletaan ”sen valtion lakia, *jossa* työntekijä tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi”. [54]

60. On totta, että kyseisen määräyksen sanamuodossa käytetään ilmaisua ”jossa” ja että siitä ei ole mahdollista päätellä, että se voisi koskea myös sen valtion lakia, ”josta” käsin työntekijä työskentelee. Mielestäni kolme seikkaa puoltaa kuitenkin tulkintaa, jonka mukaan on mahdollista ottaa huomioon myös valtio, ”josta” käsin työntekijä työskentelee.

61. Ensimmäinen seikka on Brysselin ja Rooman yleissopimusten tulkinnan kohteena olevan käsitteen vastaavuus. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa ja Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa viitataan näet paikkakuntaan tai valtioon, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee, mutta tätä käsitettä ei määritellä. [55] Oikeuskäytännössä on siis hyväksytty Brysselin yleissopimuksen osalta – huolimatta sanamuodosta paikkakunta, *jolla* työntekijä tavallisesti työskentelee – mahdollisuuden ottaa huomioon myös paikkakunta, *jolta käsin* työntekijä työskentelee.

62. Toiseksi on otettava huomioon se, ettei myöskään Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan sanamuoto tai se, että kyseisessä artiklassa viitataan sen valtion lakiin, ”jossa” työntekijä työskentelee, ole ristiriidassa sen tulkinnan kanssa, että

54 – Kursivointi tässä. Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan ranskankielinen sanamuoto on ”loi du pays où le travailleur – – accomplit habituellement son travail”, englanninkielinen ”law of the country in which the employee habitually carries out his work”, saksankielinen ”Recht des Staates, in dem der Arbeitnehmer – – gewöhnlich seine Arbeit verrichtet”, espanjankielinen ”país en que el trabajador – – realice habitualmente su trabajo” ja italiankielinen ”paese in cui il lavoratore – – compie abitualmente il suo lavoro”.

55 – Korostettakoon, että Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan ja Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan sanamuodot poikkeavat toisistaan siten, että Rooman yleissopimuksessa käytetään sanaa ”valtio”, kun taas Brysselin yleissopimuksessa puhutaan ”paikkakunnasta”, jolla työntekijä tavallisesti työskentelee. Tämä ero ei mielestäni kuitenkaan merkitse sitä, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevaa oikeuskäytäntöä ei voitaisi soveltaa tulkittaessa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa. Ks. oikeuskirjallisuudesta tästä erosta esim. edellä alaviitteessä 53 mainittu Junker, s. 724.

merkitystä on lisäksi valtiolla, *"josta"* käsin työskennellään. Työntekijä voi nimittäin tavallisesti työskennellä juuri *valtiossa, josta käsin* hän työskentelee. Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan sanamuoto mahdollistaa tällä perusteella useampia tulkintoja.

63. Kolmanneksi on tärkeää huomata, ettei pelkästään se, että työntekijä työskentelee tietystä sopimusvaltio*sta käsin*, riitä perusteeksi soveltaa asiassa kyseisen valtion lakia. Jos tukeudutaan analogisesti Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevaan oikeuskäytäntöön, voidaan todeta, että siinä on määritetty olevan välttämätöntä, että työntekijä suorittaa tietyssä sopimusvaltiossa tai tietystä sopimusvaltiosta käsin *olennaisen osan* velvoitteista, joita hänellä on työnantajaa kohtaan.[56] Olennaisen tärkeä peruste mainitun oikeuskäytännön yhteydessä on siis se, mihin työntekijä on tosiasiallisesti keskittänyt työntekonsa. Jos hän esimerkiksi vain palaa järjestelmällisesti tiettyyn sopimusvaltioon mutta suorittaa olennaisen osan velvoitteistaan jossain toisessa valtiossa, ensin mainittua valtiota ei voida mielestäni pitää valtiona, jossa tai josta käsin työntekijä tavallisesti työskentelee.

64. Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan sanamuodon mukainen tulkinta ei näin ollen mielestäni estä sitä, että on mahdollista ottaa huomioon työsopimukseen sovellettavaa lakia määritettäessä valtio, jossa tai josta käsin työntekijä tavallisesti työskentelee.

b) Historiallinen tulkinta

65. Tutkin historiallisen tulkinnan yhteydessä Giulianon ja Lagarden selvityksen Rooman yleissopimuksesta[57] ja erityisesti sen osan, jossa käsitellään kyseisen yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan välistä suhdetta. Selvityksessä todetaan, että kyseisen kohdan a alakohtaa sovelletaan, jos työntekijä työskentelee tavallisesti yhdessä ainoassa valtiossa, vaikka hänet lähetettäisiin tilapäisesti toiseen valtioon, kun taas b alakohtaa sovelletaan, jos työntekijä ei työskentele tavallisesti yhdessä ainoassa valtiossa.[58]

66. Tämän selvityksen perusteella ei ole mielestäni mahdollista päätellä, että Rooman

56 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 53–57 kohta.

57 – Edellä alaviitteessä 23 mainittu Giulianon ja Lagarden selvitys Rooman yleissopimuksesta.

58 – Edellä alaviitteessä 23 mainittu Giulianon ja Lagarden selvitys Rooman yleissopimuksesta, Rooman yleissopimuksen 6 artiklaa koskeva huomautus, 3 kohta.

yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa pitäisi tulkita siten, että sitä sovellettaisiin tilanteessa, jossa työntekijä työskentelee tavallisesti myös tietystä sopimusvaltio*sta käsin*, mutta samalla ei mielestäni myöskään vaikuta siltä, että kyseisessä selvityksessä suljettaisiin pois tällainen tulkinta. Selvitys ei näet ole sitova vaan pikemminkin akateeminen ja analyyttinen, koska sen on laatinut asiantuntijaryhmä, eikä se siis edusta sopimuksen allekirjoittajavaltioiden lopullista lainsäädäntötahtoa. [59]

67. Lisäksi on mainittava, ettei myöskään Martinho de Almeida Cruzin, Manuel Desantes Realin ja Paul Jenardin San Sebastianin yleissopimuksesta laatimasta selvityksestä, [60] joka koskee Brysselin yleissopimusta sellaisena kuin se on muutettuna San Sebastianin yleissopimuksella, [61] ilmene mahdollisuutta tulkita Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa siten, että työsopimuksia koskevan toimivallan määrittämisessä voisi olla merkitystä myös paikkakunnalla, jolta käsin työntekijä työskentelee. [62] Tämä ei kuitenkaan estänyt yhteisöjen tuomioistuinta hyväksymästä asiassa Mulox antamassaan tuomiossa – joka annettiin vain muutama vuosi mainitun selvityksen jälkeen – mahdollisuutta ottaa huomioon myös paikkakunta, jolta käsin työntekijä työskentelee. [63]

68. Asiassa Mulox, asiassa Rutten sekä muissa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkintaan liittyvissä asioissa annettuihin tuomioihin liittyvä oikeuskäytäntö osoittaa siis selvästi, että yhteisöjen tuomioistuin on omaksunut kyseisen artiklan tulkinnassa eri näkemyksen kuin asiantuntijat edellä mainituissa selvityksissä. Näin ollen on mielestäni mahdollista päätyä vastaavaan lopputulokseen myös Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan tulkinnan osalta.

69. Historiallisesta tulkinnasta ei siis ole mahdollista johtaa mahdollisuutta nojautua Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan liittyvään oikeuskäytäntöön tulkittaessa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa. Mielestäni ei voida kuitenkaan myöskään sanoa, että historiallisessa

59 – Lisäksi on huomautettava, että tietyn oikeussäännön tulkitseminen pelkästään historiallisen menetelmän pohjalta ei voi olla etusijalla muihin menetelmiin perustuvaan tulkintaan nähden. Ks. vastaavasti unionin oikeudesta Pechstein, M. ja Drechsler, C., "Die Auslegung und Fortbildung des Primärrechts", teoksessa Riesenhuber, K., *Europäische Methodenlehre: Handbuch für Ausbildung und Praxis*, de Gruyter Recht, Berliini, 2006, s. 172–173. Historiallisen tulkinnan vähäisempää merkitystä koskevasta olettamasta huolimatta sen käyttöä ei ole poissuljettu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä; niinpä esim. asiassa C-162/09, Lassal, 7.10.2010 annetussa tuomiossa (Kok., s. I-9217, 55 kohta) on käytetty tätä tulkintamenetelmää.

60 – Selvitys San Sebastianin yleissopimuksesta, M. Almeida Cruz, Desantes Real, M. ja Jenard, P. (EYVL 1990, C 189, s. 35; jäljempänä Cruzin, Realin ja Jenardin selvitys San Sebastianin yleissopimuksesta).

61 – Mainittu edellä alaviitteessä 11.

62 – Edes Paul Jenardin selvityksessä Brysselin yleissopimuksesta (EYVL 1979, C 59, s. 18; jäljempänä Jenardin selvitys Brysselin yleissopimuksesta) – joka on siis ensimmäinen kyseistä yleissopimusta koskeva selvitys – ei todettu, että yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tällainen tulkinta olisi mahdollinen, koska Brysselin yleissopimukseen ei tuolloin sisältynyt yhtään erityismääräystä työsopimuksiin liittyvän toimivallan määrittämisestä.

63 – Mainittu edellä alaviitteessä 8, tuomion 26 kohta.

tulkinnassa suljettaisiin pois tukeutuminen edellä mainittuun oikeuskäytäntöön.

c) Systemaattinen tulkinta

70. Systemaattinen tulkinta puoltaa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan ja Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan samansuuntaista tulkintaa. Tällainen tulkinta edellyttää kahta asiaa. Ensinnäkin on välttämätöntä ottaa huomioon se, että aiemmin Rooman yleissopimuksen 6 artiklan sanamuoto vaikutti Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkintaan; toiseksi on kuitenkin otettava huomioon myös myöhemmin annetun Rooma I -asetuksen 8 artiklan 2 kohdan sanamuoto.

71. Toisin kuin Rooman yleissopimukseen, Brysselin yleissopimukseen ei sisältynyt sitä tehtäessä eikä vuosina 1978 [64] ja 1982 [65] tehtyjen muutosten jälkeenkään vielä yhtään erityissääntöä, joka olisi koskenut toimivaltaa työsopimusten osalta, vaan siinä määrättiin vain, että sopimusta koskevassa asiassa on mahdollista nostaa kanne sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jolla velvoite on täytetty tai täytettävä.

72. Tuolloin annettiin tuomio asiassa Ivenel, [66] jossa piti ratkaista, mikä velvoite piti ottaa huomioon Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi, kun kyse on työsopimuksista. Tulkitessaan Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa asiassa Ivenel yhteisöjen tuomioistuin viittasi Rooman yleissopimuksen 6 artiklaan ja totesi, että jälkimmäisessä määrätään, että työsopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi, jollei kaikista olosuhteista ilmene, että työsopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon. [67] Tämän perusteella se totesi, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna velvoitteena on pidettävä sopimukselle luonteenomaista velvoitetta, [68] ja hylkäsi näin työsopimusten osalta sopimusriitoja koskevaan toimivaltaan liittyvän aikaisemman oikeuskäytännön. [69]

73. Tämä oikeuskäytäntö ja varmasti epäsuoralla tavalla myös Rooman yleissopimuksen 6 artiklan sanamuoto ovat edistäneet sitä,

64 – Edellä alaviitteessä 10 mainittu 9.10.1978 tehty yleissopimus Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtyyn yleissopimukseen.

65 – Edellä alaviitteessä 10 mainittu 25.10.1982 tehty yleissopimus Helleenien tasavallan liittymisestä tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtyyn yleissopimukseen

66 – Mainittu edellä alaviitteessä 44.

67 – Ibid., tuomion 13 kohta.

68 – Ibid., tuomion 20 kohta.

69 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 52 kohta.

että vuonna 1989 Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa muutettiin San Sebastianin yleissopimuksella [70] siten, että toimivallasta määrättiin erikseen toimivallasta työsopimusten osalta. Siten myös Brysselin yleissopimukseen otettiin erityissääntely, joka koskee toimivaltaa työsopimusten osalta. [71]

74. Systemaattisen tulkinnan yhteydessä on lisäksi mainittava vielä yksi syy, joka puoltaa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan liittyvän oikeuskäytännön käyttämistä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa tulkittaessa, eli se, että unionin lainsäätäjä on ottanut huomioon kyseisen oikeuskäytännön antaessaan Rooma I -asetuksen, jolla Rooman yleissopimus on korvattu. Rooma I -asetuksen 8 artiklan 2 kohdassa näet säädetään, että siltä osin kuin osapuolet eivät ole valinneet työsopimukseen sovellettavaa lakia, siihen sovelletaan sen maan lakia, jossa – tai jollei näin ole – *josta käsin* työntekijä tavallisesti tekee työnsä sopimuksen täyttämiseksi. [72]

75. Mainittu lainsäädännön muutos on mielestäni kahdessa mielessä merkityksellinen.

76. Se on yhtäältä merkityksellinen siksi, että se osoittaa selvästi lainsäätäjän tarkoituksena olleen antaa tämän kansainvälisen yksityisoikeuden toimen edellä mainitulle määräykselle sama merkitys kuin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä oli annettu Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan käsitteelle ”paikkakunta – – jossa työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä”. [73] Rooma I -asetuksen

70 – Mainittu edellä alaviitteessä 11.

71 – Ks. oikeuskirjallisuudesta tästä kehityksestä esim. edellä alaviitteessä 53 mainittu Junker, s. 722–723; Sinay-Cytermann, A., ”La protection de la partie faible en droit international privé: les exemples du salarié et du consommateur”, *Le droit international privé: mélanges en l'honneur de Paul Lagarde*, Dalloz, Pariisi, 2005, s. 739–740. Vrt. myös edellä alaviitteessä 60 mainittu Cruzin, Realin ja Jenardin selvitys San Sebastianin yleissopimuksesta, 23 kohta sekä edellä alaviitteessä 42 mainittu Gaudemet-Tallon, s. 302–.

72 – Ks. oikeuskirjallisuudesta esim. Mankowski, P., teoksessa Ferrari, F. ja Leible, S., *Rome I Regulation. The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*, Sellier, München, 2009, s. 177, jonka mukaan kyseessä on tärkein Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaan tehty muutos.

73 – Ks. Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) (KOM(2005) 650 lopullinen), 6 artiklaa koskeva huomautus. Ks. vastaavasti oikeuskirjallisuudesta esim. edellä alaviitteessä 53 mainittu Wurmnest, s. 94; edellä alaviitteessä 41 mainittu Plender ja Wilderspin, s. 315, 11-041 kohta; Gaudemet-Tallon, H., ”Le principe de proximité dans le Règlement Rome I”, *Revue hellénique de droit international*, 2008, s. 195; Marquette, V., ”Le Règlement Rome I sur la loi applicable aux contrats internationaux”, *Revue de droit commercial belge*, nro 6/2009, s. 532, alaviite 91; Kenfack, H., ”Le règlement (CE) no. 593/2008 du 17 juin 2008 sur la loi applicable aux obligations contractuelles (Rome I), navire stable aux instruments efficaces de navigation?”, *Journal du droit international*, nro 1/2009, s. 65.

8 artiklan 2 kohdan sanamuoto poikkeaa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan sanamuodosta ja myös Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan sanamuodosta, mutta se edustaa todellisuudessa vain selkeämpää muotoilua tai kodifikaatiota Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevan vakiintuneen oikeuskäytännön selkeämmästä muotoilusta tai kodifikaatiosta. [74]

77. Toisaalta tämä lainsäädännön muutos on merkityksellinen myös siksi, että se osoittaa lainsäätäjän tahdon tulkita Rooma I -asetuksen 8 artiklan 2 kohdan a alakohtaa laajasti ja menetellä siten, että työsopimukseen sovellettava laki määritetään mahdollisimman pitkälti kyseisen artiklan perusteella. [75] Kyseisen artiklan b alakohta on unionin lainsäätäjän mukaan tarkoitettu käytettäväksi harvemmin. [76] On siis olennaisen tärkeää ottaa huomioon se, mihin työntekijä on keskittänyt työntekonsa, vaikka hän vain organisoisi työnsä sieltä käsin. [77]

78. Rooma I -asetuksen lainvalintasääntöjen kodifioinnin tarkoituksena on korvata Rooman yleissopimus [78] ja samalla taata sisällöllinen jatkuvuus sen kanssa. [79] On siis järkevää tulkita Rooman yleissopimuksen määräyksiä siten, että tällainen jatkuvuus taataan ja Rooma I -asetuksen soveltaminen kyetään aloittamaan ilman merkittäviä muutoksia tulkinnassa.

79. Systemaattinen tulkinta puoltaa mielestäni näin ollen tukeutumista Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevaan oikeuskäytäntöön tulkittaessa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa.

74 – Ks. oikeuskirjallisuudesta Magnus, U., "Die Rom I-Verordnung", *Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax)*, nro 1/2010, s. 40–41; Mauer, R., "Die Kündigung komplexer grenzüberschreitender Arbeitsverhältnisse nach der EG-Verordnung ROM I", *Recht der internationalen Wirtschaft*, nro 2/2007, s. 93; Boskovic, O., "La protection de la partie faible dans le règlement Rome I", *Recueil Dalloz*, nro 31/2008, s. 2175–; Corneloup, S., "La loi applicable aux obligations contractuelles: transformation de la Convention de Rome en règlement communautaire Rome I", *La semaine juridique. Édition générale*, nro 44/2008, s. 26, alaviite 34; Zilinsky, M., "Rome I en arbeidsovereenkomst", *Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie*, nro 6824/2009, s. 1034.

75 – Ks. vastaavasti mm. edellä alaviitteessä 74 mainittu Boskovic, s. 2175–, sekä Hansen, L. L., "Applicable employment law after Rome I: the draft Rome I Regulation and its importance for employment contracts", *European business law review*, nro 4/2008, s. 768.

76 – Ks. edellä alaviitteessä 73 mainittu komission ehdotus, 6 artiklaa koskeva huomautus. Ks. vastaavasti myös edellä alaviitteessä 74 mainittu Magnus, s. 41.

77 – Ks. edellä alaviitteessä 72 mainittu Mankowski, s. 177, joka määrittelee tämän säännön olevan "base rule", koska se koskee tukikohtaa tai keskusta, josta käsin työntekijä työskentelee.

78 – Rooma I -asetuksen 24 artiklan 1 kohdassa säädetään, että kyseinen asetus korvaa Rooman yleissopimuksen jäsenvaltioissa lukuun ottamatta niitä jäsenvaltioiden alueita, jotka kuuluvat kyseisen yleissopimuksen alueelliseen soveltamisalaan ja joihin asetusta ei sovelleta.

79 – Rooma I -asetuksen 24 artiklan 2 kohdassa säädetään nimittäin, että siltä osin kuin kyseinen asetus korvaa Rooman yleissopimuksen määräykset, viittauksia yleissopimukseen pidetään viittauksina kyseiseen asetukseen. Ks. myös alaviitteessä 4 mainittu oikeuskirjallisuus.

d) Teleologinen tulkinta

80. Teleologiselta kannalta Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevan oikeuskäytännön käyttämistä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa tulkittaessa puoltava seikka on se, että voidaan yhdistää forum ja ius siten, että riidassa ratkaisun antava toimivaltainen tuomioistuin soveltaa oman valtionsa lakia. [80] Ihanneolosuhteissa toimivaltasäännöillä pitäisi määritellä toimivaltaiseksi sen valtion tuomioistuin, jonka lakia sovelletaan kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen perusteella. Siten tuomioistuin soveltaa lakia, jonka se tuntee parhaiten, jolloin vähennetään (ulkomaisen) oikeuden virheellisen soveltamisen vaaraa ja vältetään samalla ulkomaisen oikeuden tutkiminen, joka on ajallisesti työlästä ja usein myös kallista.

81. Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan ja Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan käsitteiden valtio tai paikkakunta, jossa työntekijä ”tavallisesti työskentelee”, yhtenäinen tulkinta voi siis edistää sitä, että forum ja ius sovitetaan yhteen, koska tällaisen yhtenäisen tulkinnan perusteella sen paikkakunnan tuomioistuin, jolla työntekijä tavallisesti työskentelee, on yleensä toimivaltainen ratkaisemaan työsopimuksia koskevat riidat, ja samalla tällainen tuomioistuin soveltaa myös omaa lakiaan *(*lex loci laboris [81] *)*. Mielestäni tällaisia Brysselin ja Rooman yleissopimusten käsitteitä pitäisi siis tulkita yhtenäisesti.

e) Samansuuntaisen tulkinnan rajat

82. Haluan tästä huolimatta korostaa, että on toimittava varovasti tulkittaessa samansuuntaisesti samankaltaisia tai vastaavia käsitteitä, joita esiintyy lainvalintasäännöissä ja tuomioistuinten toimivallan määrittämistä koskevissa oikeussäännöissä, koska näillä kahdella normijärjestelmällä on eri tavoitteet. [82] Kun lainvalintasääntöjen tarkoituksena on

80 – Ks. *forumin* ja *iusin* yhdistämisestä esim. Esplugues Mota, C. ja Palao Moreno, G., teoksessa Magnus, U. ja Mankowski, P. (toim.), *Brussels I Regulation*, Sellier, München, 2007, s. 334, 7 kohta sekä Mankowski, P., teoksessa Rauscher, T. (toim.), *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. painos, Sellier, European Law Publishers, München, 2006, s. 319, 4 kohta. Ks. myös edellä alaviitteessä 62 mainittu Jenardin selvitys Brysselin yleissopimuksesta, s. 24, jossa todetaan, että työsopimuksia koskevat riidat ratkaistaan mahdollisuuksien mukaan sen valtion tuomioistuimessa, jonka oikeutta sopimukseen sovelletaan.

81 – Ks. tämän käsitteen käytöstä esim. edellä alaviitteessä 36 mainittu Salvadori, s. 66 sekä Gamillscheg, F., ”Conflitti di leggi nei contratti di lavoro e nelle relazioni industriali”, teoksessa Biagi, M. ja Blanpain, R., *Diritto del lavoro e relazioni industriali nei paesi industrializzati ad economia di mercato*, Vol. I, Maggioli Editore, Rimini, 1991, s. 544.

82 – Ks. oikeuskirjallisuudesta esim. Van Eeckhoutte, W., ”The Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations and Labour Law (1980)”, teoksessa Blanpain, R., *Freedom of services in the European Union*, Kluwer, Haag, 2006, s. 170.

määrittää laki, jota sovelletaan sopimusvelvoitteeseen (nyt käsiteltävässä asiassa työsopimukseen), tuomioistuimen toimivallan määrittämistä koskevien sääntöjen tarkoituksena on määrittää toimivaltainen tuomioistuin. Lainvalintasäännöt (eli Rooman yleissopimus) johtavat yleensä siihen, että määritetään *yhden ainoan* valtion laki, kun puolestaan kantajalla *saattaa olla* – ainakin joissain tapauksissa – toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämistä koskevien sääntöjen soveltamisen perusteella myös mahdollisuus *valita* forum, jossa hän nostaa kanteen. [83]

83. Näin ollen on selvennettävä, etten aio nyt käsiteltävässä asiassa puoltaa sitä, että kaikkia Rooman ja Brysselin yleissopimuksen samankaltaisia tai vastaavia käsitteitä pitäisi yleisesti tulkita samalla tavoin. Mielestäni on tärkeää korostaa erityisesti sitä, ettei ole mahdollista omaksua yleistä olettamaa, jonka mukaan kaikkia samanlaisia tai samankaltaisia käsitteitä olisi tulkittava yhtenäisesti, sillä kysymys yhtenäisen tulkinnan tarpeellisuudesta on tutkittava aina kussakin yksittäistapauksessa. [84] Lisäksi on huomautettava, että toisinaan samaa asiayhteyteenkään kuuluvia käsitteitä ei voida tulkita yhtenäisesti. Tästä esimerkkinä asiassa C annetussa tuomiossa [85] todettiin asetuksen N:o 2201/2003 [86] tulkinnan yhteydessä, että kyseisessä asetuksessa tarkoitettua ”siviilioikeudellisen asian” käsitettä on tulkittava itsenäisesti; siksi se ei perustu tämän käsitteen Brysselin yleissopimuksessa tai asetuksessa N:o 44/2001 annettuun määritelmään. On kuitenkin totta, että aloilla, joilla molempien alojen oikeussäännöillä on sama suojan tavoite (esim. työntekijöiden tai kuluttajien suojaaminen), on todennäköisempää, että samoja käsitteitä tulkitaan yhtenäisesti. [87]

83 – Ks. oikeuskirjallisuudesta vastaavasti esim. Mankowski, P., ”Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht: Parallelen und Divergenzen”, teoksessa Lorenz, S., *Festschrift für Andreas Heldrich zum 70. Geburtstag*, Beck, München, 2005, s. 868–869; Lüttringhaus, J. D. ja Weber, J., ”Aussonderungsklagen an der Schnittstelle von EuGVVO und EuInsVO”, *Recht der internationalen Wirtschaft*, nro 1–2/2010, s. 49; ”Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)”, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, nro 2/2007, s. 238; edellä alaviitteessä 40 mainittu Lein, s. 196 sekä Kropholler, J., *Internationales Privatrecht: einschließlich der Grundbegriffe des internationalen Zivilverfahrensrechts*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2006, s. 612.

84 – Vrt. myös asiassa C-533/07, Falco Privatstiftung, tuomio 23.4.2009 (Kok., s. I-3327), 27.1.2009 esittämäni ratkaisuehdotus, jossa totesin eri oikeussäännöissä käytettyjen käsitteiden yhtenäisen tulkinnan rajat sekä erityisesti sen, että asetuksen N:o 44/2001 ja primäärioikeuden käsite ”palvelut” voivat vastata vain osittain toisiaan (60 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja että tämä käsite ei voi olla sama asetuksessa N:o 44/2001 ja unionin arvonlisäveroa koskevissa säännöksissä.

85 – Asia C-435/06, tuomio 27.11.2007 (Kok., s. I-10141).

86 – Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annettu neuvoston (EY) N:o 2201/2003 (EUVL L 338, s. 1).

87 – Ks. Lüttringhaus, J., ”Der Direktanspruch im vergemeinschafteten IZVR und IPR nach der Entscheidung EuGH VersR 2009, 1512 (Vorarlberger Gebietskrankenkasse)”, *Versicherungsrecht*, nro 4/2010, s. 189. Ks. myös edellä alaviitteessä 40 mainittu Lein, s. 186–187, joka puhuu heikomman sopimuspuolen (ja siis myös työntekijän) suojasta Rooma I -asetuksessa ja asetuksessa N:o 44/2001.

4. Perusteet, joita kansallisen tuomioistuimen on noudatettava

84. Peruste, joka koskee valtiota, jossa tai josta käsin työntekijä tavallisesti työskentelee, riippuu siis kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvistä seikoista.

85. Näin ollen kansallisen tuomioistuimen on nyt käsiteltävässä asiassa selvitettävä, mikä on se valtio, jossa tai josta käsin työntekijä tavallisesti työskentelee. Ennakkoratkaisumenettelyssä, joka perustuu selvään toimivallanjakoon kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välillä, kaikenlainen tosiseikkojen arviointi kuuluu kansalliselle tuomioistuimelle. [88] Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevassa oikeuskäytännössä on myös todettu, että on kansallisen tuomioistuimen tehtävä määrittää paikkakunta tai valtio, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee. [89] Unionin tuomioistuimen on kuitenkin annettava kansalliselle tuomioistuimelle täsmälliset perusteet, joiden mukaisesti se voi antaa ratkaisunsa.

86. Voidaan todeta, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaan liittyvässä oikeuskäytännössä on sovellettu erilaisia perusteita sen selvittämiseksi, työskenteleekö työntekijä tavallisesti yhdessä tietyssä sopimusvaltiossa, luonnollisesti riitaan liittyvien tosiseikkojen perusteella.

87. Esimerkiksi asiassa Mulox työntekijä toimi kansainvälisen markkinoinnin johtajana. Hänen toimipaikkansa oli Ranskassa (Aix-les-Bains) ja hän myi tuotteita Saksaan, Belgiaan, Alankomaihin ja Skandinaviaan, mutta myöhemmin hän työskenteli ainoastaan Ranskassa. [90] Yhteisöjen tuomioistuin määritti paikkakunnan, jolla työntekijä tavallisesti työskentelee Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, ottamalla huomioon sen, että työntekijä oli tehnyt hänelle annetun työn siinä sopimusvaltiossa sijaitsevasta toimistosta käsin, jossa hänen asuntonsa sijaitsi, josta käsin hän teki työtään ja jonne hän palasi jokaisen työmatkansa jälkeen, sekä sen, että asian tullessa vireille työntekijä työskenteli yksinomaan kyseisen sopimusvaltion alueella. [91]

88. Asiassa Rutten työntekijä asui Alankomaissa, ja hänet otettiin englantilaisen yhtiön

88 – Ks. vastaavasti mm. asia C-341/05 Laval un Partneri, tuomio 18.12.2007 (Kok., s. I-11767, 45 kohta); yhdistetyt asiat C-261/08 ja C-348/08, Zurita García ym., tuomio 22.10.2009 (34 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa) ja asia C-537/07, Gómez-Limón Sánchez-Camacho, tuomio 16.7.2009 (Kok., s. I-10143, 24 kohta).

89 – Ks. edellä alaviitteessä 8 mainitut asia Mulox, tuomion 25 kohta; asia Rutten, tuomion 25 kohta; asia Weber, tuomion 55 kohta ja asia Pugliese, tuomion 25 kohta. Ks. oikeuskirjallisuudesta kunkin yksittäistapauksen arvioimisesta asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitetun vastaavan perusteen ”paikkakun[ta], missä työntekijä tavallisesti työskentelee” perusteella edellä alaviitteessä 80 mainittu Mankowski (2006), s. 320, 4 kohta.

90 – Mainittu edellä alaviitteessä 8, tuomion 3 kohta.

91 – Ibid., tuomion 25 kohta.

hollantilaisen tytäryhtiön palvelukseen.[92] Hän työskenteli noin kaksi kolmannesta työajastaan Alankomaissa, missä myös hänen toimistonsa sijaitsi, ja jäljelle jäävän kolmanneksen Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Belgiassa, Saksassa ja Yhdysvalloissa.[93] Yhteisöjen tuomioistuin otti huomioon sen, että työntekijä oli tehnyt lähes kaksi kolmasosaa työstä yhdessä sopimusvaltiossa ja että hänellä oli siellä toimisto, josta käsin hän työnantajansa lukuun järjesti työtään ja johon hän palasi jokaisen työhön liittyneen ulkomaanmatkansa jälkeen.[94]

89. Asia Weber koski sitä vastoin työntekijää, joka oli työskennellyt useita vuosia kokkina Alankomaihin kuuluvan mannermaajalustavyöhykkeen yläpuolella purjehtivissa aluksissa tai rakennelmissa mutta muutaman kuukauden myös uivassa nostolaitteessa, jota käytettiin Tanskan aluevesillä.[95] Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että – toisin kuin työntekijöillä asiassa Mulox ja asiassa Rutten – Weberillä ei ollut sopimusvaltiossa toimistoa, johon hän olisi tosiasiallisesti keskittänyt työntekonsa ja josta käsin hän olisi täyttänyt olennaisen osan velvollisuuksistaan työnantajaansa kohtaan.[96] Yhteisöjen tuomioistuin piti siten ajallista perustetta ratkaisevana ja otti huomioon valtion, jossa Weber oli työskennellyt suurimman osan työajastaan.[97]

90. Asia Pugliese koski Italian kansalaista, joka oli otettu italialaisen yhtiön palvelukseen mutta joka oli saanut luvan siirtyä toiseen työpaikkaan yhtiöön, jonka kotipaikka oli Saksassa ja jonka kanssa hän oli myös allekirjoittanut työsopimuksen.[98] Yhteisöjen tuomioistuimen piti siis antaa ratkaisu sellaisen työntekijän tilanteesta, joka oli tehnyt peräkkäin kaksi työsopimusta kahden eri työnantajan kanssa, ja ensimmäinen työnantaja oli ollut täysin tietoinen toisen sopimuksen tekemisestä ja suostunut ensimmäisen sopimuksen keskeyttämiseen.[99] Määritettäessä sitä, mikä olisi toimivaltainen tuomioistuin ratkaisemaan työntekijän ja ensimmäisen työnantajan välisen riidan, heräsi kysymys siitä, mikä oli maa, jossa työntekijä tavallisesti työskenteli. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että paikkakuntaa, jolla työntekijä suorittaa velvoitteensa toista työnantajaa kohtaan, voidaan pitää paikkakuntana, jolla hän tavallisesti tekee työnsä, jos ensimmäisellä työnantajalla, johon nähden työntekijän velvollisuudet on keskeytetty, itsellään on toisen sopimuksen tekohetkellä intressi sen suorituksen täyttämiseen, joka työntekijän on tehtävä toiselle työnantajalle tämän määräämällä paikkakunnalla.[100]

92 – Mainittu edellä alaviitteessä 8, tuomion 2 kohta.
93 – Ibid., tuomion 5 kohta.
94 – Ibid., tuomion 25 kohta.
95 – Mainittu edellä alaviitteessä 8, tuomion 17–21 kohta.
96 – Ibid., tuomion 48 kohta.
97 – Ibid., tuomion 58 kohta.
98 – Mainittu edellä alaviitteessä 8, ks. tuomion 4, 5 ja 7 kohta.
99 – Ibid., tuomion 13 kohta.
100 – Ibid., tuomion 26 kohta.

91. Myös oikeuskirjallisuudessa on esitetty erilaisia perusteita sen paikkakunnan tai valtion määrittämiseksi, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee. Perusteeksi tavanomaisen ja tilapäisen työskentelyn erottamiselle ehdotetaan esimerkiksi aikaa, jonka työntekijä käyttää työn tekemiseen tietyssä valtiossa, tai itse toiminnan tärkeyttä. [101] Vaikka ajallinen peruste voi olla merkityksellinen, se ei voi olla ratkaiseva; olennaista on nimittäin se, että työntekijä on tosiasiallisesti keskittänyt työntekonsa tiettyyn valtioon. [102] Oikeuskirjallisuudessa mainitaan merkityksellisenä perusteena myös sopimuspuolten tarkoitus. [103] Siinä korostetaan lisäksi tarvetta varmistaa, voidaanko työskentelyn ydinsisältö paikallistaa johonkin sopimusvaltioon. [104]

92. Unionin tuomioistuimen on myös nyt käsiteltävässä asiassa annettava kansalliselle tuomioistuimelle perusteet, jotka tämän on otettava huomioon arvioidessaan, missä maassa työntekijä on tavallisesti työskennellyt.

93. Mahdollisista merkityksellisistä perusteista on aivan aluksi huomautettava, että Koelzschin työskentely poikkeaa luonteeltaan työskentelystä asioissa, jotka on tähän mennessä ratkaistu Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan perusteella, ja erityisesti asian Mulox sekä asian Rutten kohteena olleen työskentelyn luonteesta. On ensinnäkin tärkeää todeta toiminnan luonteen olevan sellainen, ettei Koelzsch tarvitse toimistoa, ja tässä mielessä nyt käsiteltävä asia on verrattavissa asiaan Weber. Nyt käsiteltävä asia koskee näet kuljetustoimintaa: Koelzsch kuljettaa kukkia ja muita kasveja Tanskassa sijaitsevasta Odensesta Saksassa ja muissa maissa sijaitseviin kohteisiin. Kansallisen tuomioistuimen on siis otettava nyt käsiteltävässä asiassa huomioon kuljetustoiminnan erityispiirteet sekä toiminnan harjoittamista koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen että työvälineiden luonteen kannalta.

94. Kuten olen edellä todennut, [105] tietyn sopimusvaltion lain soveltamiseksi ei riitä, että työntekijä palaa säännöllisesti tiettyyn valtioon, vaan lisäsi edellytetään, että hän on tosiasiallisesti keskittänyt työntekonsa kyseiseen sopimusvaltioon. Pelkästään se, että työntekijä palaa säännöllisesti tiettyyn sopimusvaltioon, ei siten riitä täyttämään perusteita, jotka koskevat tavallisesti tapahtuvaa työskentelyä kyseisessä valtiossa tai työnteon tosiasiallista keskittämistä sinne.

101 – Ks. mm. edellä alaviitteessä 82 mainittu Van Eeckhoutte, s. 169–170.

102 – Ks. edellä alaviitteessä 41 mainittu Plender ja Wilderspin, s. 315, 11-039 kohta.

103 – Ks. mm. edellä alaviitteessä 82 mainittu Van Eeckhoutte, s. 170 sekä Rooma I -astuksen 8 artiklan 2 kohdan osalta edellä alaviitteessä 72 mainittu Mankowski, s. 178.

104 – Ks. edellä alaviitteessä 53 mainittu Wurmnest, s. 93.

105 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 63 kohta.

95. Se, että asianomainen palaa järjestelmällisesti johonkin valtioon, ei ole kuitenkaan ainoa mahdollisesti merkityksellinen seikka. Määrittäessään sitä, mikä on valtio, jossa tai josta käsin Koelzsch tavallisesti työskentelee, kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki seikat ja kaikki olosuhteet, jotka ovat kyseiselle asialle ominaisia.

96. Tästä syystä kansallisen tuomioistuimen on mielestäni otettava nyt käsiteltävässä asiassa huomioon erityisesti seuraavat seikat:

– on selvitettävä, missä valtioissa Koelzsch on hoitanut kuljetustehtäviään, ja tätä varten on tutkittava tarkasti asiakirjat, joihin hänen ajonsa on merkitty (*Kørselsrapport*)

– määritettäessä sitä, missä valtioissa Koelzsch on hoitanut kuljetustehtäviään, on selvitettävä yhtäältä, missä valtioissa hän on ajanut kuljetuksia ilman lopullista määräpaikkaa (eli hän on ajanut valtion läpi), ja toisaalta, mitkä valtiot ovat olleet hänen matkojensa lopullisena määräpaikkana; lisäksi jälkimmäisten osalta on selvitettävä, sijaitsevatko lopulliset määräpaikat lähinnä yhdessä valtiossa vai ovatko ne jakautuneet tasaisesti eri valtioihin

– on määritettävä paikkakunta, jolta käsin Koelzsch on järjestänyt oman toimintansa, sekä se, miten toiminta on organisoitu

– toiminnan järjestämisen osalta on selvitettävä, missä työvälineet sijaitsivat; tästä syystä nyt käsiteltävässä asiassa on tärkeää se, että kuorma-autot on pysäköity Saksaan kolmelle ns. ”varikolle” (*Wechselstandorte*) [106] eli Kasseliin, Neukirchen/Vluyyn ja Osnabrückiin ja että Koelzschin auto oli pysäköity Osnabrückiin

– toiminnan järjestämisen osalta on toisaalta otettava huomioon, että Osnabrückissä asuvat työntekijät tekevät siellä kuljettajan vaihdot kuljetusta varten

– toiminnan järjestämisestä on lisäksi tärkeää selvittää, millä paikkakunnalla Koelzsch sai ohjeet matkan suorittamista varten

– toiminnan järjestämisen osalta on lisäksi otettava huomioon, että Koelzsch aloitti oman matkansa Osnabrückistä ja palasi sinne kuljetuksen jälkeen.

106 – Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä selvästi ilmenee, kullekin paikkakunnalle oli pysäköity kolme kuorma-autoa; Koelzschin auto oli pysäköitynä Osnabrückiin.

97. Ratkaistaessa sitä, mikä on valtio, jossa tai josta käsin työntekijä tavallisesti työskentelee, kansallisen tuomioistuimen on siis otettava huomioon sekä sisällöllisiä että ajallisia perusteita. [107]

98. Vastaavasti on täsmennettävä, että määritettäessä sitä, mikä on valtio, jossa tai josta käsin työntekijä tavallisesti työskentelee, ei ole merkitystä sillä, oliko Gasa Speditionilla Luxemburgissa infrastruktuuri vai postilokero. Mielestäni merkityksellistä ei ole sekään, saiko Koelzsch ohjeita Gasa Speditionilta, jolla on kotipaikka Luxemburgissa, vai Gasa Odense Blomsterilta, jolla on kotipaikka Tanskassa. Tämä ei näet auta selvittämään nyt käsiteltävässä asiassa sitä, missä työntekijä on täyttänyt omat velvoitteensa työnantajaansa kohtaan.

E *Päätelmät*

99. Nyt käsiteltävä asia on ratkaisevan tärkeä Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan tulkitsemiseksi, koska työntekijöiden korkeatasoisen suojan vaatimuksen perusteella kyseisen artiklan soveltamisalaa on laajennettava siten, että määritettäessä valtiota, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee artiklassa tarkoitetulla tavalla, merkityksellinen ei ole ainoastaan valtio, *jossa* työntekijä työskentelee, vaan myös valtio, *josta käsin* hän työskentelee. Tulkittaessa Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa on siis turvauduttava analogisesti tulkintaan, jonka unionin tuomioistuin on antanut Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa koskevassa oikeuskäytännössään.

100. Edellä esitetyn perusteella ehdotan siis, että ennakkoratkaisupyyntö pitäisi ratkaista tulkitsemalla Rooman yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa siten, että jos työntekijä työskentelee useissa sopimusvaltioissa, valtio, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi kyseisessä artiklassa tarkoitetulla tavalla, on se valtio, jossa tai josta käsin työntekijä todellisuudessa pääasiallisesti täyttää velvoitteensa työnantajaansa kohtaan kaikkien asiaan liittyvien seikkojen perusteella, ja kansallisen tuomioistuimen on tehtävä tällainen arviointi siten, että se ottaa kaikki tosiseikat huomioon.

107 – Näin toteaa myös edellä alaviitteessä 53 mainittu Junker, s. 733.

VII Ratkaisuehdotus

101. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Cour d'appelin esittämään kysymykseen seuraavasti:

Roomassa 19.6.1980 allekirjoittamista varten avatun sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että jos työntekijä työskentelee useissa sopimusvaltioissa, valtio, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi kyseisessä artiklassa tarkoitetulla tavalla, on se valtio, jossa tai josta käsin työntekijä todellisuudessa pääasiallisesti täyttää velvoitteensa työnantajaansa kohtaan kaikkien asiaan liittyvien seikkojen perusteella. Kansallisen tuomioistuimen on tehtävä tällainen arviointi siten, että se ottaa kaikki tosiseikat huomioon.